

Börzsönyi Helikon

A Spangár András Irodalmi Kör művészeti folyóirata

II. évfolyam 1. szám 2007 január

Egry Artúr

A kéz

A kéz
mi tenni merne,
tudna,
lóg most is,
mint rossz kötél,
tenni, nem tesz,
csak néha moccan,
ha lökdösi a szél
"vigyázzban" várva,
függő viszonyban,
mindörökre
eladtak minket
a mának,
nem hagyva semmit
a saját jövőnkre.

Budapest, 1972

Adame Károly szénrajza

Tartalom:

A címloldalon:

- A kéz;* (Egry Artúr verse)
A kéz; (Adame Károly szénrajza)
3. o.: *Ami jó, azt megtartsátok!;* (Karaffa Gyula írása)
5. o.: *Páros (álom) szonett;* (Ketykó István verse)
6.-7. o.: *Szállni fel magasra;* (Móritz Mátyás prózája)
8.o.: *Csontének;* (Székács László verse)
10.o.: *Könyvajánló;*
12.-16.o.: *Dideri;* (Cegléd József prózája)
18.o.: *Fény és élet;* (H. Túri Klára verse)
20.-24.o.: *Ki van a toronyban VI.;* (Fetykó Judit regénye folytatásokban)
26.-28. o.: *Börzsönyvidéki szél; Évszakok; Értékek; Kutyaélet;* (Hörömpő Gergely versei, gondolatai)
30.-44. o.: *Bánk, a tengerszem 600 éves faluja;* (Végh József képes helytörténeti írása)
45. o.: *Állomás révület 2000;* (Szunyogh Pál verse)
46.-48. o.: *Az új világ teremtése;* (Jávorka Ágnes prózája)
50.o.: *Január végén;* (Fetykó Judit verse)
51.-52. o.: *Auditor: Buddha és a kétfejű ló; Három raklap szivattyú;* (Szávai Attila írásai)
53.-54. o.: *Hírek;*
55. o.: *E havi számunk szerzői; Impresszum;*

Lapszámunk képei:

Januári lapszámunkba „lazításként” nagyszámú saját fotóimból válogattunk Koncili Évával, amiknek a **textúrák** címet adtuk. (A Szerk.)

„Mindent megpróbáljatok, ami jó azt megtartsátok. Mindentől ami gonosznak látszik, őrizkedjete.”

I. Thess. 5,21-22.

Ami jó, azt megtartsátok!

Sokáig gondolkodtam, mivel is kezdjem írásomat, mi az a fontos dolog, amit feltétlenül el kell mondanom második évfolyamunk első lapszámának beköszöntőjében. Aztán arra a döntésre jutottam, a fentebbi idézettel „ajándékozom” meg Önöket, hogy legyen „tarisznyájukban” egy „virtuális hamuba sült pogácsájuk”, amit rázós helyzetekben elővehetnek, hogy segítsen a bajban. Ezt az idézetet már "megrostálta az idő", és "az igazság patinája rakott rá védőréteget", eltüntetve róla minden karcolást, sérülést. Igazi "ékszer" lett mára, használják egészséggel!

„Mindent megpróbáljatok, ami jó, azt megtartsátok.”- szól az intés, ám értelmét még most sem sokan ismerik fel. Közhelyszámba megy, de igaz, könnyű rombolni, viszont építeni nehéz! Lapunk kiadása önhibánkon kívül veszélyes, átláthatatlan, tisztázatlan helyzetbe került a 2006-os év végére, a 2007-es esztendő elejére. Az eddigi helyét, a retsag.hu weboldalt a tulajdonos Önkormányzat "költéghatékonyságra" hivatkozva egy tollvonással megszüntette, teljes eddigi tartalmával együtt letörölte, ezzel lapunk legfrissebb számát, a teljes archívumát, de a Spangár Kör saját oldalát is halálra ítélte. A régi honlap helyett újat építenek, más webszolgáltatóval. Protestálásomra választ, megnyugtató megoldást a mai napig nem kaptam, az új honlapon sem lapunk, sem a Spangár Kör nem szerepel, mint rétsági kulturális érték.

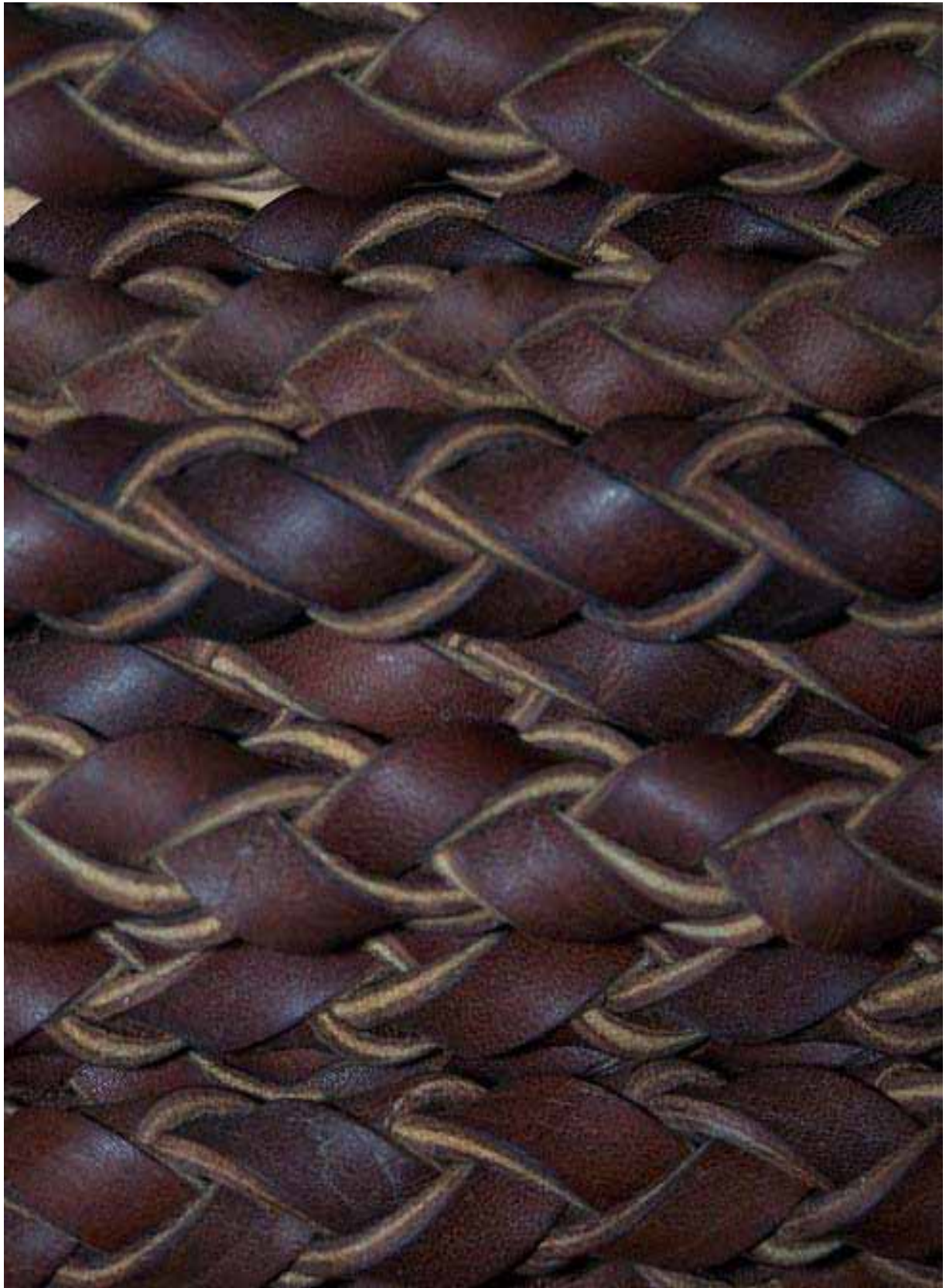
A megoldást, a halálos ítélet megghiúsítását az eddigi hivatalos rétsági honlap webmestere, Girasek Károly adta, aki az önállóságban nagy lehetőséget látva, ingyen vállalja a további

megjelentetésünket, most már saját, független honlapján. E havi számunk is már csak-, és kizárólag itt, a www.retsag.net címen érhető el. Erről idejében tájékoztattam az általam ismert közösségeket. Kérem, ha ismernek olyat olvasóink, drukkereink közül, aki a régi címen keresi lapunkat, tájékoztassák a változásról.

A létbizonytalanság, illetve a jövő zavaros képe megszűnt, letisztult, így azzal már nem akarok foglalkozni. A tavalyi utolsó számunkban felvázolt változtatásokat fokozatosan megvalósítjuk, remélve, hogy a lap jobb, olvashatóbb, élvezetesebb lesz. Néhány észrevétel, hozzászólás, javaslat érkezett címemre, amik épp ezt a fentebb említett kérdéseket feszegették, azokat megfogadom, hiszen logikusak és jók voltak. Folytatódnak megkezdett sorozataink, eddigi Szerzőink közül senki sem jelezte, hogy 2007-ben nem kíván velünk dolgozni. Sőt, egyre több jelentkező akad, aki lapunkat jó terepnek tartja a bemutatkozásra. A lap továbbra is elsősorban helyi, "börzsönyi" fórum marad, ám a nyitottságát ezután is megtartja. Olvasottságunkat szeretnénk megőrizni, esetleg növelni, ezért igyekszünk az új esztendőben is maradandó értéket adni az Olvasóink kezébe.

2007-01-29

Karaffa Gyula

Textúrák (fotó)

KETTKÓ ISTVÁN

Páros (álom) szonett

Álmomban - pár napja - egyre hull a hó
és nagy terepasztalokon zümmögnek
kis sínek ; apró dízelek túlkölnek
sorompók előtt - - - ébredni volna jó...

Magamra kapni vasutas gönceim
surranómba lépni , bundámba bújni
féltett vörös sapkám fejembe nyomni
gyorsan bekapni egyszerû reggelim

fütyülve sétálni egy állomásra,
hol lányok arca villan lámpafényben
rámosolyogni egy pirosruhásra,

ki jegyért indul az ablakhoz hátra
és dalt szerezni a nagy hóesésben
sípra, tárcsára, söprûre, lapátra.

***

Tekerni a sorompókart vidáman
hallgatni a vadludak gágogását
és nézni, nézni a lányok bokáját,
majd elindulni mosolyuk nyomában ...

Álmomban - pár napja - egyre hull a hó
elment az utolsó vonat is rendben
kerekek robaja szûnik fülemben
kivirágzik bennem minden altató;

minden ringatás; anyám bús éneke
falum hajnali harangkondulása
vidám gerle-dal ; gyönyörû térzene - - -

Álmomban mintha angyalszárny fénylene
ellibben arcomon fehér ruhája
szobám " Csendes éj " dallama lengi be ...

Budapest, 1988, március 23.

MÓRITZ MÁTYÁS

Szállni fel magasra

Mindig is repülni szeretett volna. Nem csak az álmaiban, hiszen ott gyakran élt eme hóbortjának. Igaziból is szárnyalni akart. Az égre kelni, házak között körözni, mindenkit aprónak és nevetségesen jelentéktelennek látni. Kinevetni a nyüzsgő, forgó embereket, akik mind szaladnak valahonnan, valahová, valamiért. Nem akar egy lenni a tömegben. Nem akart függni semmitől és senkitől. Egyszer önmaga akart lenni. Aminek született: szabadnak. Meg akarta érinteni a csillagokat, a Holdat, a fák csúcsára ülni, toronyra telepedni, templom tetején ücsörögni, és csak nézni, nézelődni, senkitől sem zavartatva. Idővel persze biztos felfigyelne rá valaki, és elkezdene mutogatni, kiabálni, segítséget hívni. Persze, ha venné bárki is a fáradságot, hogy feltekint egy pillanatra. De nem úgy néz ki, hogy bárki is ügyet vetne arra, ha valaki egy ház tetején üldögél, és esze ágában sincs lekecmeregni. Persze, lehet, hogy azért, mert vasárnap délután volt és a hétköznapi forgalomnak nyoma sincs. Egy két párocscsa ténfergett csak a közeli parkban, kéz a kézben andalogva, csókot váltva, nevetgélve, élvezve a nyár utolsó napjait. Egy-két idősebb úr és hölgy kutyát sétáltatott, de semmi különös. A levegő alig mozdult. Néha kisebb szellő kapott lábra, de nem félt egy pillanatra sem, hogy leesne, mert szárnyak nélkül is tud repülni, és nem adja meg azt az örömet senkinek, hogy lássa őt szétkenődni a földön. Néhány fiatal bicikliző srác látta őt, meg is álltak a nagy hajtásban, de csak legyintettek rá, na, ez sem normális, de ha neki ez a szórakozása és a hétvégi kikapcsolódása, akkor ők nem fogják idecsődíteni a szüleiket vagy a rendőrséget, tűzoltókat. Egye meg a fene ott, ahol van! Legyen meg az öröme! Nem gondolkozott senki azon, hogy miként került oda, mit is akar tulajdonképpen. Nem is kiabált, hogy ő most pedig a mélybe veti magát, nem követelőzött, nem zsarolt senkit semmivel, nem tartott a karjaiban egy kisgyermeket, csak ült, vagy néha felállt, széttárta kezeit.

Az épület, amelyik tetején megtelepedett, csendesnek tűnt. Délutáni pihenő volt. Ő is lefeküdt a többiekkel, még váltott is néhány szót a közvetlen mellette fekvő társával, teljesen lényegtelen dolgokról. Mindenben igazat adtak egymásnak, majd miután lassan mindenkit elnyomott az álom, ő egy artista ügyességével kerekét oldott, és meg sem állt a tetőig. Ennyi erővel ugyan le is léphetett volna, de ugyan hová? Tudta, hogyan surranhat ki a szobából a folyosóra, onnan a hátsó kijáratához, és onnan a tetőre. Nem jelentett különösebb gondot. Egy pillanatra ugyan megijedt, mert egy férfi jött, de még az utolsó pillanatban be tudott lépni a vécébe. Igaz, a nőibe, de nem kellett tartani attól hogy valaki kilép az egyik fülkéből és sikolyban tör fel, hiszen ha tartózkodott is volna bárki a mosdóban, ismerték és szerették a hölgyek. Már, hogy finom legyenek. És megesett nem egy ízben, hogy éppen itt tett pár delikvensét a magáévá. Tudták ezt a többiek is, de tartották a szájukat.

Nem akartak bajba keveredni, és maflást kapni, hiszen boxoló volt sokáig, nem is az utolsó vonalból való, ám egy sérülés miatt kettébe tört a karrierje. És ebbe bolondult, hülyült bele. Amúgy is félőrrültre verték, de a sérülés végképp betett neki. Agresszív lett a ringen kívül is, ütött akit ért. Egyik pillanatban még a haverokkal beszélgetett, a másikban már belekötött az élő fába is. Szerencséjére az Isten nem verte meg sem feleséggel, sem gyermekkel, mert biztos végez velük idő előtt. A házban mind gyakrabban rúgta be a lépcsőház kapuját.

Egy idő után már nem is jött ki az üveges, és a lakók sem erőltették a dolgot. Az anyja hívta ki a rendőrséget, minekutána nem bírta elviselni fia egyáltalán nem vicces dolgait. Már meglett férfi, de órákon át képes volt papír sárkányokat gyártani, és a falu határában boldogan eregetni őket. A gyerekek irigyelték. A szülők pedig tartottak tőle, és távol tartották volna a gyerekeket, mert amúgy sem volt jó híre. És jobb a nyugalom, ahogy ők tartották. Úgy szaladgált, mintha fizettek volna neki ezért. Nevetett, és szemlátomást örömet lelte ebben a játékban.

Még négy éves sem volt, mikor elhatározta, hogy repülős lesz, vagy szuperhős, aki szárnyakra kap. Történt, hogy cirkuszbba mentek, és kijövet egy lufi árusba botlottak, aki csodaszép mintás luffancsokat árult. Az édesapja vett is neki egyet, de nem telt el két perc és a gázzal telített gömb kiszökött az ujjai közül, és egy kört leírva előtte, az égre szökkent. Kapott még egyet, amit a csuklójára kötözött az édesanyja, de mire a házukhoz értek, már ügyesen kibogozta a csomót, és boldogan engedte útjára a kis lufit. Ne éljen rabságban szegény. Elnézte, amíg a felhők hasáig szállt a lufi, és csak utána szaladt be a házba.

Innentől kezdve álmódott egyre gyakrabban a súlytalanságról, a csillagos égről, arról, hogy szárnyai nőnek, és minden este kiröppen az ablakon. Egyszer majdnem a nyakát is törte, mert félálomban egyszerűen kilépett a szobája párkányára és elrugaskodott, mintha csak egy fejest akart volna ugrani az éjszakába. Szerencséjére a ház mögötti kis bokorra esett, és megúsza pár karcolással. De nem keseredett el, nem lankadt az érdeklődése a repülés iránt.

Bújta a könyveket, a képregényeket, és a tévében is nagy előszeretettel nézte a madarokról szóló dokumentumfilmeket. Biztos volt benne, hogy előző életében madár volt, tűz-, vagy jégmadár, ezt még nem tudta eldönteni. Sokáig várt erre a pillanatra, és most elérkezettnek érezte, hogy mindenkinek megmutassa a tudományát.

Egy idő után hiányozni kezdett, előbb a társainak, utána az ápolóknak. Lázás keresésbe fogtak, de mivel nem találták az épület egy zugában sem, a kertben folytatódott a kutatás. Megnézték a közeli kilátóban is, ahova gyakran ellátogatott, a fák tetejére is vetettek egy két pillantást, de sehol nem akadtak a nyomára. Kiabáltak, de a füle botját sem mozgatta. Már máshol járt. A gondolataiba merülve várta a megfelelő széljárást, hogy végre a szárnyai alá kapjon, és huss, viszontlátásra mindenkinek! Ámuljatok, ti halandók, ti földhöz ragadt emberkék! Megmutatom én nektek!

Egy kisebb csoport összegyűlt alatta, volt aki tapsolt, volt aki idegesen a kezeit tördelte, hogy mit csinál ez az ütődött. Könyörögtek neki, ne csinálja, másszon le. Mondták, nincs semmi baj, nem kap büntetést amiért az ebédjét a földre borította, és egy két szelet parizert a tévére vágott a társalgóban. A társai csodálattal néztek föl rá, nagyot nőtt a szemükben. A tetőn még senki sem járt. A padláson már igen, a poros könyvek és pókok között, de ez most valami más volt.

Kigombolta a hófehér ruháját, és a mélybe vetette magát. Csapkodott, de nem működött az elképzelése. Ugyan a fehér ruha szétgombolva egy pillanatra szárnyak benyomását keltette, de félholtan csuklott össze a bejárati ajtó előtt. Nem halt meg, de nem sok hiányzott. A gyengélkedőbe fektették, sok reményt nem fűztek a felépüléséhez.

Egy este, mikor elcsendesedett az épület, barátja, akivel korábban annyiszor beszélgettek nőkről és sportról, kisettenkedett a teremből és besurrant a hozzá. Senki más nem volt a gyéren bebútorozott és ütött-kopott szobában, csak ők ketten. Barátja szuszogott, és néha érthetetlen szavakat motyogott. Az ágyra mászott, két lábát szétvetette mellén, a párnát kihúzta a feje alól, és mintha csak megigazította volna, felrázta, majd vadul szorítani kezdte a fejére. Párszor rúgott a lábaival, majd kinyúlt, akár egy béka. Vége lett.

Mikor megtalálták és a két ökölbe szorított kezét kifeszítették, döbbenet látták, hogy a jobbában egy fel nem fűjt lufit szorongatott, egy fehér madzaggal.

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Csontének

kutya-tiszta éjszaka,
felfelé mélyül a semmibe,
holdvilág, csend, csillagok,
fényévekről pislákolás hangok

távoli mély-háttér hangszínei,
csak kutyáknak szóló rezgések,
az örök accordok kísérete, ...
és a vezér-szóló felvonyítja
minden ősök csont-énekét,
szárnyal a spiritiszta monológ,
szaggat, vonyítva sülyyed
és rögtön az égig emel, felcsap,
imát, fájdalmat, vágyat,
a mindenséghez zsolozsmát

a szólót tisztos távolból
falkák kórusa mormogja,
színezve át és beugat a bátrabbja

és elsuhan egy felhő, borzongás,
és a vezér újabb égbe-vonyítása
csap az asztalra, felharsan

- hol a csont, hol a csont, hol ...

és a térben ezernyi kutya
kánonja tombol

- a csont, a csont, hol a csont ...

látjuk, ott van, ott, fenn, hold-tányér,
rajta óriás csontok foltokként
ide érezni szagát, ah, illatát, illatát

- a csont, a csont, hol a csont ...

dobd le, dobd, ne verd fogunkhoz,
te hastalan garasos,
hadd ropogtassuk, most, most

- a csont, a csont, hol a csont ...

és a szóló is felcsahol

- hol a csont, hol a csont, hol ...

már minden állat sarokba bújt,
reszket a Hold, a hangzavar zord,
félőn pislognak a csillagok,
Nimród is az égen, vár, vár,
és szól: Kutya, hol a rókaszagú csahosok

- a csont, a csont, hol a csont ...

innen pedig a kutyák vonyítják,
így nem lesz szarvas vadászat,
éhes hassal más szagot találnak

- hol a csont, hol a csont, a csont, ...

de mindhiába szolmizálnak, ...
vakkantanak
és csont nélkül esnek a hajnalnak

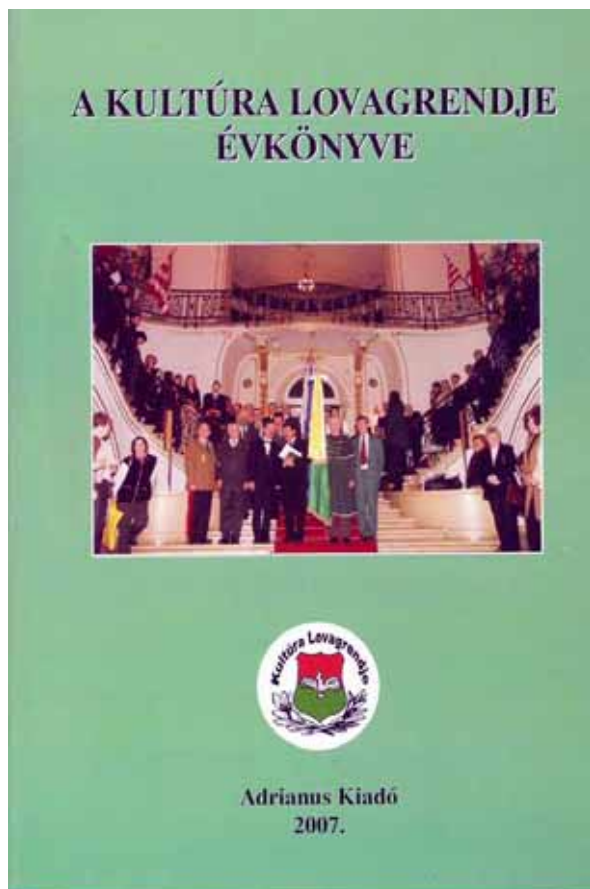
(2006.)

Textúrák (fotó)

KÖNYVAJÁNLÓ

Dr. Jáki Ferenc, a kultúra lovagja:

Lovagnak lenni

(A Kultúra Lovagrendje 2003. évi
zászlóbontása emlékére)

Lovagnak lenni, tudod mit jelent?
Életed legyen bátor küzdelem.
Legyen eszményed, célod és hited,
Legyen hazáért dobogó szíved.

Harcoldj a Jóért, Szépért, Igazért,
Önzetlen harcért sose várj babért.
Műveld magad és művelj másokat,
Életed legyen nemes áldozat.

Gyűlölet soha ne forrjon benned.
Embernek tekintsd a másik embert.
Vezéreljen a tiszta szeretet,
S áldani fogják Lovag, nevedet!

Egy évkönyv kiadásáról határozott az immár közel egy évtizedes múltra visszatekintő patinás szervezet. Számot ad ebben arról a sokszínű munkáról, amit a rend tagjai, a kultúra lovagjai végeztek. Megyénkben is többen nyerték el a megtisztelő címet. Elsőként Dr. Egyed Ferdinánd nyerte el a kitüntetést a néptánckultúra ápolásáért, a balassagyarmati Ember Csaba karnagy, a Rózsavölgyi Márk Művészeti Iskola igazgatója a zenei ismeretterjesztés terén végzett sokoldalú tevékenységéért, Pál István a tereskei dudás, a néphagyományok átörökítéséért, s az évkönyvet szerkesztő Végh József, a rétsági Városi Művelődési Központ és Könyvtár igazgatója a helytörténeti munkásságáért érdemelte ki az elismerést. Csikász István, a sokoldalú balassagyarmati költő-festőművész és előadó már csak posztumusz kitüntetésként kaphatta meg a címet. Emlékét egy kopjafa is őrzi a lovagrend aranyosapáti emlékparkjában. A nógrádiak sikersorozata folytatódik, hiszen értesülésünk szerint a Magyar Kultúra Napján, a Stefánia Palotában rendezett díszünnepségen vehette át a kitüntető címet a terényi Mucsina Gyula, a közművelődés fejlesztéséért.

Az Adrianus Kiadó jelentette meg a balassagyarmati Hír-Ász Kft nyomdai munkájával, Nick Ferenc mkl. és Végh József mkl. szerkesztésében, a Falvak Kultúrájáért Alapítvány munkaközössége összeállításában, Polyák István mkl. illusztrációival színesített 240 oldalas kötetet. Hihetetlen színes világ tárul a kötet olvasói elé! Mintha mindig és mindenütt a kultúra körül forogna az élet, mintha csak a kultúráért tenni akaró és befogadó emberek élnének mindenütt! Ideális világ! Ilyen örök idealisták a Magyar Kultúra Lovagjai, akik tűzön vízen át az eszményért, a kultúrált polgárokért dolgoznak, élnek! – ez derül ki számomra a kötetet forgatva. A kötet megrendelhető a rétsági Művelődési Ház és Könyvtár munkatársaitól. (A Szerk.)

Textúrák (fotó)

CEGLÉD JÓZSEF

Dideri

Hajnali harang csendülése surrant álmához, vagy fordítva - nem tudta. Meglehet szikkadt ínyének íz-émléke ébresztette fel, netán 86 esztendőn keresztül vonzó életének naponkénti ismétlődése. Ám abban egészen biztos volt, hogy lepedékes szájpaddal továbbra is érzi az éppen elmúlt pillanat álmát, a foszló, langyos fonott kalács ízét, amit jótékonyan emelt élvezetté a kakaós tej meleg párája. Éppen 1904-ben járt, a bérmálkozás utáni uzsonnán, mely nap egybeesett az új paplak felavatásával. A kúria-szerű építmény udvarán és kertjében keményített, hótiszta damasztterítőkkel borított ácsolt asztalok sora állt, rajtuk a boldogság meleg felhője. Hátrébb, a konyhabejárathoz közel, a község komoly előljárói koccintottak.

Egy bágyadt mosoly könnyű izzása suhant át az arcán, amely a három párna magasán kicsinek és elesettnek tűnt. Horgolt fekete sapkácskája félrecsúszott, alóla ritka, ősz hajszálok bodorodtak elő. Hosszan nézte szobája ferde mennyezetének cikázó repedéseit és valami hiányt érzett. Csak a csöndet és a fülében meg-meglődülő vér lüktetését hallotta. Aztán eszébe jutott, hogy most van a magyarok ünnepe, augusztus 20-a. Az utcán nem sietnek a varrodába tartó asszonyok, elszabadult sárhányójú kerékpár sem csattog. A feszített szárnyú béke - 1980-ban - hosszú ébredést adott a falunak.

Csüggedten szemlélte önmagát és körül-lévőseit. Jó lett volna visszamenni az álomba, pici ponttá zsugorodni, aztán észrevétlenül felszívódni. Dideri mama azonban tudta, hogy a halál nem ilyen egyszerű, hisz annyi arcát látta már az elmúlásnak, mért pont őt jelölte volna ki az Örökkévaló, hogy tusakodások nélkül vonja oltalmába? Tett-e annyi rosszat, hogy egyetlen nedves ujjú csippentéssel lángját oltsa a Teremtő? Életében tett-e annyi jót, hogy Krisztus szenvedéseire méltóan távozzon ebből a világból? Nem tudta. Sejtette, hogy a Halál itt ólálkodik körötte, érezte savanyú szagát, és lúdbőrzött a köntöse lebbentette hideg légáramlatoktól. Meghomorodott fészke alján harmadik hónapja küzdött és reménykedett az elmúlásért.

Bal kezével az ágy mellé tett székről lebojarászta a rózsafüzért, melynek valamikori barna fagolyócskái fakult rizsszemekké változtak az áhítat és a remény stációján. Megkereste az elágazás medalionját és a soron lévő szemek ujjai közé csippentette. Szemét lehunyta, a kezdősört kereste, de helyette Bergman plébános alakját látta. Szólni kell a papnak, gondolta, de ettől a szükségétől újra dobolni kezdett fülében a véráram. Feloldozásra vágyott, ám kételkedett, mert bizonytalan volt a bűnösségében. Nem érezte a bűnt, csupán esetleges tévedéseket, amik megbocsáthatóságuk miatt alkalmatlanok a bűnhődésre, ilyenformán: bűn-e a tévedés? Netán az ő tévedése bűnhődik szétszóratott gyermekeiben? 20 éve, amióta lánya körül egyre szűkült a tér, mind gyakrabban hallotta, vágta az arcába; hogy miért, miért kellett itt, pont itt meg- és leragadni! 1960-ban még csak önmegadóan mondta, mikorra azonban keze között teljesen szétporladt a házassága és elfogytak a külső okok, úgy zuhantotta Dideri mamára a különféle múltakat, amire (így visszamenőlegesen tudja) aligha lehetett befolyása.

Meglehet: a Nagy Kőről nem beszélt soha, mert amikor lehetett volna - nem volt rá kényszer. Fejüket magasan tartották a dél-bácskai sváb falu, Kerény jólétében, mely helyiség-névtáblát néhányszor bizony átmázolták. 1944 után meg hihetetlen lett az egész. Dideri mama sohasem látta a Nagy Követ, de a nagyszülők régi meséinek szíjszalagjának végén mintha önmagát is felfedezte volna. Elképzelte a Nagy Kavicsot. Úgy gondolta, hogy olyasmi lehet, mint egy évszázadokkal ezelőtt földbe fűrődött hatalmas kagyló, amin hullámos, taréjos ereketek futnak körbe-körbe, mert a Mindenség kiszámíthatatlan, kósza széljárása cirbákossá formálta a felszínét. E földbefűrődött *istentelen* meteoritdarab ott nyugszik valahol a régi bajai kikötőállomás mellett, ahol Anton Bruder és hat élő gyermeke, no meg a velük együtt új hazát keresők először hajtották álmra a fejüket - 1765-ben. Anton bácsi még látta Strasbourg befejezetlen katedrálisának tornyát, melynek világórájában a Halál emberi lábszárcsonttal döndített a mulandóság felé. 40 éves volt, mögötte a féllábú nyomor, előtte a teljes szegénység. Lassú uszályokon ereszkedtek a kietlen Alföldön át Bajáig, hogy a Nagy Kőnél éjszakázzanak.

Voltak, akik 180 évvel később, 1944-ben - az önkéntes visszamenekülés gyorsaságában - felkeresték a földbe süppedt követ. Megpróbálták kagylószerű testébe temetni múltjuk valamennyi igazgyöngyét, learatni életük összes termését, hogy egy új talajon nőjenek vissza a régi ághoz. Látni akarták, amit nagyapjuk nagyapja látott, az utak véget, mert azt gondolták, hogy egyszer minden történet kifutja magát. Még húsz esztendőnek kellett elmorzsolódnia ahhoz, hogy *minden túlélő* szájában megízlelje a múlthatatlan keserűséget, ami azt sejtíti, hogy a történet - *igazán* - csak a halálukkal ér véget. Vagy tán még azzal sem, mert akik *útközben* születtek, azok se tartoznak sehová. Dideri mama jól emlékezett kicsi gyerekkorára, ahol majd száz éves Ómamák meséltek egy réges-régi Heimat-ról, ahol dúsan termő földeket karéjozott a kifogyhatatlan erdő, amin túl a Nagyváros, benne az irgalmatlan templommal, mellette a vásárosok tere, csapszékek, alkuszok és kézművesek műhelye állt. Aztán arra is emlékezett, hogy 1970 tájékán, Európában, már jótékony szelek rendszereztek az avart - sora lett az összekuszálódott fonál-szövedéknek. Rokonokat és Landsmann-okat vetett fel a légáramlat. Jó volt tudni, hogy nem vagyunk egyedül, csak magunk vagyunk, magunknak.

1965-ben maga is kapott meghívót Kerény kétszázadik éves belakásának ünnepére. Azon a lehetetlenségen túl, hogy Hétfától mindösszesen 50 kilométerrel délebbre, de Jugoszláviában van a település - és mégsem juthat el oda -, az is felötlött benne, hogy valójában mi szükség van e sírtúrára. Az emberi disznóságok, az idő meg a sors alakította főzetben értelmezhetlenné vált a Haza mibenléte. Anton bácsi meg a gyerekei még úgy gondoltak Elzászra, mint szülőföldre. Az unokák még ábrándoztak róla, az azt követő nemzedék meg már "tüchtig Kerneier" volt, aztán szétzuhant a monarchia, új név és új lobogó alatt megint más gyerekek születtek, akiknek múltja már többszörös áttételekkel tapadt a mindenkori állam-alakulathoz. A nagybajszú Bosznia alatt még őrizgették a szüzességüket, de jött Hitler, akit nem nagyon kívántak, de mégiscsak a Nagypapa Heimat-jával szórólapozta teli a Peltzheim kocsmát.

A konyha felől csörrenést hallott: "Kezdődik újra!", gondolta. Felborult életű lánya már tizenöt éve elvált a férjétől, azóta összeszorított ajakkal próbál úgy tenni, mintha egyedülvalóságában is egy egész lenne. Attól függően, hogy milyen Hold járt; kíméletlen és kegyetlen tudott lenni, vagy éppen szürke közöny töppedt rá.

- Itt a reggelije! - nyitott be lánya, aki a hatvanhoz közeledve is sovány és keserűarcú teremtés maradt. Barna szembogarában inkább a kiszolgálás kötelességtudata érződött, semmint a szeretet bizonytalan hőfokú ölelése. "Hideg, mint a Dideriek valamennyien", jutott eszébe a mamának. - A pilulákat is vegye be! - Dideri mama a parancs szigorának kemény hangzásából pontosan érezte, hogy ezen a napon nagyon vissza kell fognia magát, mert ilyenkor a legkisebb hangsúlybeli eltérés is vihart okozhat.

- Kockasajt? - mondta inkább magának, mint a lányának.

- Mér, mit hoztam volna magának? Mér nem írta meg annak a hülye fiának Grazba, hogy küldjön valami pénzt, vagy ő fogadta volna be magát? De nem, nem és nem! Az összes istenverte testvérem az én nyakamba tette az öregasszonyt, a hülye anyámat, hogy én bajlódjak vele! Ott van, zabáljon, aztán vegye be a gyógyszerét, fél tízkor meg igya meg a Traubisoda felét! - kiabálta a lánya és kiviharzott az alacsony tokos ajtón. A háromszög keresztmetszetű lécekkal beszorított ablakszemek még sokáig reszkettek összeszáradt támasztékaik között.

Dideri úgy tapasztalta, hogy már hónapok óta nem nő a körme, vagy ha igen, akkor azon minutumban el is kopik. Így elég körülményesen csipdeste le a sajtról az ezüstös borítást. Amikor végzett vele, akkor testét az ágy bal feléhez kormányozta, és jobbról, a fal felőli oldalról megpróbálta kiszabadítani a halványkék lenvászon lepedőt a csuhézsák és az ágydeszka szorításából. Midőn sikerült megkaparintani a lepedő szélét, megpihent egy cseppet. Tán küldött is egy könyörgést a Fennvalónak. Következett a lepedő alá duplán hajtott pléd keresése, hogy eljusson a zsák középső, hosszanti nyílásához. Onnan bonyodalmasan előhalászott egy kukoricacsuhét és vértelen, göcsörtös ujjjaival megpróbálta szétsimogatni a gyűrött papírrepülőre emlékeztető hívságot. Közepébe tette a kockasajtot, beléje nyomta a három szem gyógyszert, kétrét hajtotta a levelet és visszakormányozta a helyére. Lefojtott nyögések, sóhajok kíséretében eligazgatta a lenvásznat és elpilledt. Kis idő múltán - sok morzsával - széttépte a zsömlét, egy-egy darabját a teába mártotta, aztán a tészta darabot fogatlan szájában tartva kipréselte a nedvet, egészen addig, amíg foszlányaira nem omlott. Elernyed. Úgy érezte: tett egy önmagához mért képességes lépést az Úr felé /zum die ewige Heimat/.

Időt karoló markába összecsusszant a rózsafüzér - nem jutott egyről a kettőre. A székről mellkasára vonta imádságoskönyvét, melyet hatéves korában kapott. Jól termő földek, gyümölcsöskertek, tejelő tehének, bodros birkák, szélhámos szárnyasok udvarai és megszentelt ünnepek után, maradt a kapcsos imádságoskönyv, no meg a rózsafüzér. És sok-sok befejezetlen történet. Megpróbált visszatalálni az imádsághoz: "Gebet in der Not zu Maria, der Mutter der immerwährenden Hilfe" címűhöz, de megint Bergman atya arcát látta, rajta keresztül az utolsó kenet előtti gyónást, amiben már sem hallgatni, sem hazudni nem lehet, mert ismétlésre nincsen mód.

Látta magát 1944. október 12-én, amint dermedten áll a Bahngasse-én, ami 1919-től 41-ig Kralja Alexandra ulica volt, majd 41-től 45-ig Hitlergasse, és nézte a távolodó 830 családot, Kerény kétötödét, ahogy észak-nyugati irányba szekereztek, hogy a Nagy Kő érintésével előremeneküljenek a Novi Sad irányából közeledő II. Ukrán Hadsereg és a délről érkező jugoszláv partizánok beláthatóan erőteljes ölelése elől. A felkupacolt gazdagság szekérkaravánjának bakjain összeszorított ajkú, feszes arcú férfiak fogták a gyeplőt és nem mertek visszaneézni. Az asszonyok ájult-rémült szájtáti döbbenetüket kezük torz, ajaktakaró mozdulatával leplezték, miközben a tegnapi néztek, ami innentől fogva egy lezárt múltat jelentett - a semmitől sokkalta többet, a valamitől alig kevesebbet. Volt, aki ráfordította a kulcsot a félig üresen maradt portára, aztán kútba vetette azt. Voltak, akik hátrahagyott ingóságait és az ablaktáblákat zúzták porrá. Mások fáklyát engedtek a tetőzetre, pusztuljon minden, ha már menni kell, semmi se maradjon a ruszkiknak. Az udvarokon leölt állattetemek merev lábai mutattak Isten felé, de az Úr nem mutatkozott. Amelyik kútkáva törött oldalú volt, arról tudni lehetett, hogy nedvét csak a föld ihatja el, mert öt hiábavalóságra kárhoztatott generáció ontotta bele elkeseredettsége és tehetetlensége összes maradék mérget. Az indulás előtti napokban a családok sorra kimentek a temetőbe, hogy búcsút vegyenek azoktól, akiktől már elbúcsúztak. Akaratuk szerint fölkaparták volna a csontokat! Helyette a tehetetlenség könnyei csorogtak.

Némelyikük a sírról kicsiny vászonzacskóba földet szórt s amikor az asszonyok vállukra vett bánatukkal elvonultak; a férfiak nekifeszültek a sírköveknek, s írással a föld felé ledöntötték azokat. Becsuktak egy 200 éves, keményfedelű könyvet.

Csak visszahozhatná a pillanatot, gondolta Dideri mama, de akkor már a fiát is besorozta a magyar, férje a tanyákon bujdosott, mert Jakab, ez a keményfejű Jakab innen elmenni semmiképpen sem akart. "Das Feld!, Das Feld!", kiabálta és csontos kezét az égre emelte, mintha Isten lábát keresné. "A világ változhat, de ami az enyém, az az enyém!", kiabálta hisztérikusan, így hát Dideri mama és lányai meg a veje sem mehetett a nyugatra tartó menettel. Alig egy hétre, hogy az önkéntesen távozők elszekereztek, betörték az oroszok. Mindenhova köptek, csak a svábok mellé nem. Fasisztáztak, hitlerjugendeztek, s ha farokra való nőszemélyt találtak, hát megosztottak rajta. Tíz napra rá a jugoszláv partizánok 400 férfit fogtak össze s tartották őket erős őrizet alatt az iskola épületében, majd egy nyirkos hajnalon, kanyargós ösvényen délnek hajtották őket kényszermunkára. Soha sem kerültek elő. Téli idején az oroszok összerelték a megmaradtakat /voltak vagy 2600-an/ és a környező gyűjtőtáborokba meneteltették őket /Gakowa, Kruschiwl/. Jakab, ez a kemény fejű Jakab, nem volt köztük.

A gyűjtőtáborok, gondolta Dideri mama, a mindenkori táborok különös képződményei a Mindenható akaratának. Megrostálja a korábbi közösségeket, sőt, ama bizonyos fejük felett lebegő kardot is a maga kénye-kedve szerint engedni lesújtani úgy, hogy az alatt valóknak erről vajmi tudásuk lenne. Így nemcsak rostálódnak, de szeletelődnek is. Lettek örök-haragosokból sorstársi barátságok, és vérszerinti rokonok fordultak egymás ellen az ölés készségével. Az embereket, akár a bárányleadásnál, úgy szortírozták széjjel. Nagyobb lányát és vejét, sokukkal együtt, a 1045-ös főláger várta, hogy onnan az 1047-es altáborba kerüljenek. Budenovka. Fiatalabb lányával fagyott cukorrépát böngésztek, híg levest szürcsöltek, és még mielőtt kitépték volna fülbevalóikat; vastag krumplihéjra váltották azokat. Amíg a tábor szántóföld felőli oldalán csákányozták a fagyott földet, hogy vérhastól elpusztult társaiknak végső menedéket találjanak, azt gondolták, hogy ők már nincsenek is. Hiszen, ha lennének, akkor egy valóságos világban kellene lenniük, mert ami ott van, az nem lehet valóság. Dideri mama lemondott keményfejű, lobbanékony férjéről is, mert elképzelhetetlen, hogy az oroszok ne lőtték volna le az örült parasztot, aki kitárt karokkal fekszik a saját szántóján és rekedt hangon kiabálja a Mindenható nélküli mennyekbe, hogy ez az én földem. Aztán amikor végképp megcsappant a létszám és fészket rakott a tüdőbaj, kitárták a szögesdrótokkal összebándázsolt kapuszárnyakat és Magyarország felé mutattak.

Háromnapi vánszorgással tették meg az ötven kilométeres utat, míg Hétfára nem értek. Az állomáson férfiakat vagoníroztak, málenkij robotra. Egy elmagyarosodott német gyökerű kocsmáros vette őket kegyelmébe. Takarítottak, mostak, konyhán segédkeztek és ennek fejében ételt kaptak és egy fűskamra fedelét. A magyar-jugoszláv határ még titkon átjárható volt, így ha bizonytalanul is, de hírek és álhírek cserélődtek, tekergőztek, melyekben több volt a hit és a vágy, mint maga a valóság. Amikor 1946-ban, Hétfán híre járt, hogy újabb kitelepítések várhatók Németország nyugati zónájába, akkor érkezett Diderihez a "levegőtelefon", hogy a férje él, és azt üzeni, hogy nemsokára vége mindennek és ők visszakapják a földjeiket, mert a föld, a föld az övék. Az asszony nem tudta, hogy mit tegyen, csak azt tudta, hogy nagyobbik lánya és veje Oroszországban, fia kitudja hol, halott vagy hadifogságban van, férje lenn délen, ő meg itt a lányával és kötelességtudatával, hogy az asszonynak ura mellett a helye. Elkerülték a szerelvényeket, amelyek a hétfai svábok zömét, 4500 embert vitt nyugatra és vártak, vártak.

A partizánok lassan visszahúzódtak, szigorították a határzárát, szaporodtak a hősök, és olyan napok is lettek, amikor éppen senki sem halt meg. Furcsa beszédű emberekkel rakott szerelvények érkeztek a Felvidékről, akik különféle bizottságok papírjaival keresték a nekik kiutalt sváb házakat. Szúrós szemű szomszédok néma átkai között próbáltak berendezkedni.

1950-re férj került a lányának, így a lakajos fáskamrát felváltotta a kocsmából kifejlődött Ipartestület mindenesének kijáró szoba-konyhás udvari lakás. Dideri mama továbbra sem törekedett a magyar nyelv elsajátítására, mert ezt nem igényelte a súrolókefe, a kerti zöldbab, a szappanfőzés és a két vékonyka sertés. Lánya törve törekedett annak megtanulására. Dideri vejének rokonságába hirtelen egy sűrű fekete határőrhadnagy érkezett, akinek kicsiny őrse és posztja éppen Hétfa alatt és Kerény fölött volt. Mint jóra való rokon igyekezett elintézni, hogy Dideri mama és férje nagy titokban láthassák egymást. Kalandos, megtévesztő utakon kúszott egymás felé a kettévált házasság. Dideri mama zavarban volt, mint hajdanán, de Jakab, ez a keményfejű Jakab összeszorította a száját és semmit sem kérdezett.

- Nemsokára visszakapjuk a földünket! - mondta elszántan, Dideri meg elnézte szánalmas zselléarcát és nem mondott ellent. Ahogy jöttek, úgy kúsztak vissza börtönükbe.

Az "oros zónában" széles ívben járaták a fűzfaseprűt! Magot, zsírosparasztot, aszalt parasztot, régi elvtársat és új ellenséget, régi ellenséget és új elvtársat összesöpörtek, hogy a résekben ragadt televény nőni tudjon. Aztán, ahogy az idő kiforogta magát: meggyúlt a gyúlékony, és kötelet kaptak a hosszúnyakúak. Renddél csöndesült a félsz, vagy legalábbis kuss lett. Hambalek, egy hosszúnyakúnak kinézett, földtulajdonában bízó kerényinek még időben sikerült kézcsókjait elküldeni Tito elvtársnak - immár Ausztriából. Ő küldte Közép-Európa vakondjáratain át a fényképet Dideri mamának, melyen Jakab, ez a keményfejű Jakab látszik, teljes pólyában, mert a gyújtogatások hevében egy szekér széna neki is jutott a feneke alá. A képet Dideri becsúszta kapcsos imakönyvébe, összeszorította a száját, és azt gondolta, hogy másik beszédet megtanulni, már végképp nincs értelme. Tsz-tag lett, ujjait tovább ferdítette a kapanyél és a "brigadirosnak" elég volt a kukoricatáblára mutatni, a többi ment "von Haus aus".

1968-ig kiderült, hogy nagyobbik lánya és veje Budenovkából, 1948-ban egy Drezda melletti kicsiny, 800 lelkes faluba kerültek. Ők az iskola gondnokai, a tetőtérben /?/ lakásuk is van. Dideri mamának szerencséje volt, hogy 1968 júniusában látogatta meg rég nem látott lányát és vejét, no meg Franzlt, az unokát, mert augusztusban megint dolgozott a fűzfaseprő! Álltak a terebélyes iskolaépület széles folyosóján, ahonnan nyikorgó barna falépcső vezetett az emeletre, s Dideri valamit kérdezett a lányától, mire az szája elé tette mutatóujját és a folyosó végén függő nagy olajképre mutatott. A képen egy jóindulatúan mosolygó, kopasz, szemüveges úriember volt látható. Alatta hosszúkás dőlő betűkkel az állt: Walter Ulbricht. Csak másnap, amikor a közhivatalnoki illetményföldre mentek epret szedni, akkor értette meg Dideri, hogy mit jelent az NDK-ban Walter Ulbricht.

1970-re Jakob fia is jelentkezett. A "Liebe Mutter" után mindjárt azt írta, hogy "Warum". A miért után meg azt írta, hogy egyedül ugyan, de jól él, ám ezt a jóságot nem akarja tovább adni, mert a család és a faj; pusztulásra van ítélve. Kell, hogy "magva szakadjon". Azt írta, hogy félévente átmegegy Stuttgartba Tuffnerékhez, a keresztszülőkhöz. Ők is jól vannak, csak megöregedtek, és már nem mondják nekik a Mini Markt-ban, hogy "ungarische Zigeuner-ek". Azt írta kapott meghívót Regensburgból, mely a kerényi őslakosokat hívja össze egy közös emlékezésre, de ő nem akar elmenni, mert Kerény nincs, lehet csak valami só volt, aminek íze megmaradt, de feloldódott, elvegyült.

Dideri mama - mint más a görbebotját -, ő a rózsafüzérét fogta marokra, elment a rorátéra, és az oldalhajó derengésében keresett helyet. Jól esett volna néhány könnyecseptől megszabadulni. Sírás helyett, szemrehányások közepette élt még tíz évet.

Textúrák (fotó)

H. TÚRI KLÁRA

Fény és élet

(Kereszt helyén személyed)

Avatatlan feszül falra
Tűrt helyén a szent keresztfa
Reped az éj burka s nyílna
Hír muzsikál cérnahangra

Kereszt nyoma a mészfalon
Süket hallja látja a vak
Isten született e napon
Szeme Fényén hitvány magad

Teremtésben lett a Gyermekek
Ígéretes hetednapra
Szeretet Szent Szellemében
Önmagának apja s anyja

S Holdja révén Napja által
Föld körén szárnyal jelenre
Hittel hinni a boldognak
De jó látni magát rendbe'

De jó annak ki irgalmaz
Vele is úgy tesznek mások
Nem teremtené meg újra
Isten sem e szép világot

Keresztnyom a szürke falon
Személyed Rejtett Istene
Bűn le nem bírja s hatalom
Nem fog ki rajta sohase

(Emlékezés az 1945 utáni idők iskola-államosításaira.)

2007. január 5.

Textírák (fotó)

FETYKÓ JUDIT

Ki van a toronyban VI.

Csend lett. Az a valószínűtlen és hihetetlen, régen nem érzékelt csend, amibe nem szűrődtek bele a hűtőgépek, a klíma finom, alig hallható, de mégis állandóan jelen levő rezgései. Ádám ismét körbejárta a házat. Az ajtót kézzel nyitotta, és nyitva is hagyta, az automatikus vezérlés nem zárta be mögötte. Ádám leült a bejárat lépcsőjére, hátát a korlátnak támasztva nézte a dísznövényeket, a közeli hatalmas törzsű magas fa ágait, lombkoronáját követte a szeme, a levelek mozgása, a fény játéka töltötte el, s akárhányszor végigfutott az ágak legtetejéig a tekintete, ismét felidéződött az a régi, tudattalan valami, ami mindenki ott rejtőzik; a természettel, az éggel, a földdel való egység érzése, ami maga a gépzajok nélküli csend, a nyugalom.

— Ez a legtöbb a világon — gondolta, és ahogy felfelé tekintgetett, álmoság vett erőt rajta, nekidől a feljárat korlátjának, szemei le-lehunyódtak.

Az álom-ébrenlét határán össze- meg átmosódva lebegett, az égbolt csillagai átvillogtak a fák lombjai közt, álmokképek kuszaságát, az öntudatlan belső nyugalmat, majd a lépcső hűvösét érezte mozduló kezével. Alkonyodott, mikor felébredt.

— Be kéne menni. Elvégre aludhatnék az ágyamban... Ennek nincsenek különleges érzékelői.

Kintről beszűrődött az utcai fény. Tapogatózva ért el a kapcsolóig, aztán legyintett, és nem indította újra a rendszert. Az ágy finoman mozdul alatta, mintha a rugók nyögnének, vagy tiltakoznának.

Arra ébredt, hogy valami viszkető nedvesség van a hátán, az arcán az izzadság mellett még volt valami. Odakapott. Tenyere alatt érezte a valamit, amit elnyomott. Letörölte az arcát, kezén egy kisméretű légy maradványai voltak.

— A klíma! — jutott eszébe, arról megfeledkezve, hogy tegnap ő állított le mindent.

Az ajtó még nyitva volt, kintről áramlott be a meleg, meg a legyek, az apró repülő rovarok. Bezárta az ajtót. Visszakapcsolta a berendezéseket, néhány perc múlva, ahogy a hőmérséklet csökkenni kezdett, az automaták érzékelték a betolakodókat. Finom eloszlású permet löködött ki a levegőbe, az ízeltlábúak gyorsan elhulltak. A ház rendszere jelezte a leállás idejét, a visszaállítással keletkezett károkat.

Ádám hosszan állt a zuhany alatt. Most nem kellett uralkodnia magán, időhöz sem volt kötve, meddig áll a víz sugarban. Amint kilépett a zuhany alól, beindult a szárító légáramlat. A padlózat fehér kőkockáira aláhulltak az éjszaka folyamán a házat előzőnlő rovarok.

— Nem lehet meglenni nélküle... — gondolta Ádám. — És még mennyi biztonsági, kényelmi dolog, amihez mind kell az elektromosság, kell a hozzákötöttség a többiekhez. Az egész rendszerhez. A klíma, ami talán jobban megszokott és igényelt még a világításnál is, a víz, a közlekedés, ami csak egyéni kártyákkal megy... Egy éjszakára kikapcsolni... Ezek a dögök máris elárasztották a házat... Mi jönne még, ha nem működne a rendszer?

Felöltözött. Megkereste az azonosító kártyáját.

— Ideje elindulni... Még azt hihetik, nem akarok dolgozni — az ajtó bezáródott mögötte. — A működő rendszer! A civilizáció kényelme! Mi történne, ha egy napon az egész, csak úgy magától leállna? — ebbe a gondolatba beleborzongott, igyekezett a figyelmét úticéljára terelni, hiszen az elmúlt hónapok alatt ott sok minden változhatott, és az sem volt számára közömbös, hogy hogyan fogadják az első napokban. Vajon tudják-e, hol volt, vagy valami általános bejelentéssel, mint betegség, vagy tanulási periódus el volt intézve a dolga, és senki nem foglalkozott vele, hogy hol is van valójában?

Érezte, hogy nehezek lesznek a következő órák, a szíve meg-megiramodott. Befelé figyelt. Elment egy közelben lakó ismerőse mellett, az köszöntötte, ő meg alig makogott vissza valamit, azt is késve.

— Ha rajtam lenne a műszer, vajon mit mutatna? — és a csuklójára pillantott, mert még visszatérően benne volt az állandó önfigyelés. A műszer gondolata, vagy a hónapokon át már-már tökéletesre vitt önfigyelmezés miatt, vagy csak azért, mert egyébként is csillapodott volna belső nyugtalansága, maga sem tudta, de azt határozottan érezte, hogy a szíve nem rohan annyira, és gondolatai vibrálása is csökkenni kezdett. Megérkezett a szállítóegység. Ádám beszállt

Víz, kevés élelem, csak épp a napi adag, ruha, ami rajtam van — Margó felmérte, mi az, mennyi az, amivel kilép a telepről. Ez kevés. Víz korlátlanul van, míg itt van benn. Viszont nincs egy zárható palack, valami, bármi, amiben vizet vihetne magával. A napi ételt az ebédlőben kapja meg mindenki, onnan többet kapni, szerezni nem lehet. Gyógyszert nem szed, így abból sincs egyetlen adag tartalékja sem, de mire is lenne, általában egészséges. A viselt ruháin kívül alig van mása, ebből legalább van öt garnitúra, azt elviheti magával. Miben viheti? Ide mindenki úgy érkezik, hogy nem hoz semmi fölöslegeset, úgy megy el, hogy nem vihet innen magával semmit. Ha meg vihetne, akkor miben? Mi az, amit a két kezében fogva el tud vinni, amihez nem kell valami edény, valami táska?...

A nő egyre gyakrabban állt a pihenő ablaka előtt, nézte a tornyot, ami vibráló, nem csillapodó vágyakat, késztetéseket keltett benne, s fokozta a kilépés, a kimenés felé hajló szándék megerősödését. A lehetőségek, a rideg tények, amikkel számolnia kellett, azok is ott voltak a vágyból lassan akarássá változott gondolatok mellett.

Két, egymással ellentétes pólus: a maradás, ahol van minden, ami az élhetéshez, a többiekhez tartozás fennmaradásához kell; a kilépés, a telep elhagyása, ami egyre inkább úgy tetszett, mintha beleszaladna a pusztába, ahol semmi nincs, semmi, ami az élet alapfeltétele lenne...

Vajon hova lett Jánusz? Ő volt az egyetlen, aki kilépett innen, csak úgy kísértált, és nem jött vissza. Hogyan bírta ki? Kint nappal óriási a felmelegedés, éjszaka fagyhatáron van a hőmérséklet. Semmit nem vitt magával. Semmit nem vihetett magával.

— Mit vihetnék innen magammal? — és megint csak Jánuszra tudott gondolni. — Talán túlélte. Hiszen napokig keresték. Vagy nem is akarta, hogy megtalálják? Mi jobb? Benne maradni a rendszerben, elfogadni a működést, ami mindenki túlélésének érdeke? Alávetni magát a közös érdeknek, lenyomni minden hitet, minden agresszivitást? A világegység hite...

Emlékeiben feltörték a közelmúlt történelmének vérengzései. Háborúk, népirtások. Háborúk az energiáért. Háborúk a vallásokért. Egy-egy vallási vezető, néhány agresszív vallási csoport által kirobbantott háborúk. Halottak, akiknek fogalmuk sem volt, mi az a magasztos cél, az a hit, amit követniük vagy tagadniuk kellett volna, hogy érdemesek legyenek az életre. A nő keze ökölbe szorult. Próbálta elnyomni, de nem bírta a halott városok látványát, a madarak rajairól készített képek emléke kitörölhetetlen volt az agyából. Madarak, rajokban a harcok után hónapokig köröztek a csataterek, a romok fölött.

Vajon Jánusz meddig jutott? Van-e valahol még emberlakta hely ezen kívül, ami a valamikori egész bolygót benépesítő világból mára megmaradt, ami a ma lakott és ismert világ?

— Tudhatná, — hallotta Jánusz hangját az emlékein keresztül — micsoda erőfeszítésbe került, hogy a túlélőket megtaláljuk, együvé telepítsük — a nő borzongott a beszélgetés emlékeitől. — Azt is tudni kell, vagy tudhatná, — Jánusz hangjában nem volt semmi fensőbbeség, inkább a mindennel leszámoló, mindenén túllépő ember szomorúsága volt, ami kihangzott belőle — hogy sokan maradtak kint a romok között, a mai napig vannak kisebb csoportok, akik talán törzsi szintre süllyedtek vissza, teljesen ellenőrizhetetlenek. Soha nem lehet tudni, hogy mikor bukkannak fel, ha valaki a közelükbe merészkedik.

Mindketten hallgattak. Margónak eszébe jutottak gyerekkora, fiatal felnőttkora tiltásai, amik szigorún megmondták, hogy a romok közé, de még a közelükbe sem szabad menni. Hiszen melyikük ne akart volna kalandvágyból túlmenni a megvont határokon, túl azokon a képzeletbeli vonalakon, amit egy ország határainak lehetett nevezni. Romok voltak a saját területen belül is, ám ami kívül esett, az sokkal érdekesebbnek tűnt...

Tudni... Ennek az értelmezése valahol félrecsúszott, mert igaz, tudnia kellett volna, és most, hogy Jánusz felemlégette, úgy érezte, hogy ezt mindig tudta —, mégis, általában csak az jutott eszébe a tiltások hallatán, hogy ott még robbanásra, pusztításra képes töltetek lehetnek... Hiszen gondolhatott volna rá, hogy azért maradhattak ott mások. Maradtak kinn sokan, akiknek esze ágában sem volt csatlakozni a többséghez. Azok a mások, akik nem akartak tovább részt venni a civilizációnak nevezett tömeg életében.

— Tudhatná, hogy semmi más lehetőség nem volt. Ezt én mondom, aki nem vett részt benne, mert akkor még meg sem születtem. Ahogy maga sem. Ez a mai állapot a legtöbb, amit át lehetett menteni. Meg amit jelenleg még erővel össze lehet tartani. Az ember évezredek alatt nem sokat változott. A legnagyobb felismerés az volt, ami a belső agresszió, az ösztönlény állandó jelenlétét taglalta. Ezen a vonalon kellett volna elindulni akkor, hogy ne következzenek be a mai állapothoz vezető események... Talán... Viszont az embernek a legnehezebb azt belátni, hogy ugyanolyan, sőt sokkal agresszívabb tud lenni, mint az állatok. Bűnösen gonosz

tud lenni... Mert tudatos, tudja, mit cselekszik. Ott van mindannyiunkban. Bármikor megjelenhet. Törvénnyel visszatartani... törvénnyel meghúzni a vonalat, hogy ezt, meg azt nem lehet... — János úgy beszélt, olyan volt a hangja, mintha semmi érzelem nem kísérné azt, amit mond, beszélhetett volna helyette akár egy párbeszédre alkotott számítógép is... — Alig néhány ezer éves az ember két agyféltekés működése, alig bő félszáz éves a magas technikai tudás, amit főleg rosszra használtunk. Mindig elsődleges volt az érzelmi töltés, minden eldől, mire ebbe a kevéske kéregbe bekerül — a homlokára mutatott. — Ez itt csak korrigál, vagy fékez, vagy erős akarattal mást tesz, mint amit a „benn” akar. Hol van itt az ember? Amit embernek nevezünk... Ember... Ember? Nagyrészt ember formájú ragadozó. Akit valahogyan féken kell tartani. Törvénnyel. Hatalommal. Valaminek a megvonásával. Hogy az a megvonás olyan erős legyen, hogy ne is jusson eszébe senkinek más, mint ami a háború nélküli élet alapja.

— Meddig? — tört ki Margóból a kérdés.

— Ameddig vannak, akik elhiszik, hogy mindenki ember, aki annak látszik. Azok a széplelkek, akik erről meg vannak győződve, azok nem akarnak háborút. Nem akarnak hiteket, amik háborúskodáshoz, személyes, meg népek közötti ellentétekhez vezetnek. Népek... Hol vannak már a népek?... ez a néhány millió, akik megmaradtunk. Felnőtt sok nemzedék, akik már meg merik engedni maguknak a kételkedést. Abban merészelnek kételkedni, hogy volt valamikor egy népes bolygó, hogy a háborúk nem is léteztek. Hiába a romok, hiába a történelem. Felfelvillannak tagadó gondolatok. A civilizáció, az automatizált, védett környezet táptalaj a tagadás megjelenéséhez. Olyanok teszik ezt, akik nem ismerik a súlyos betegségeket, fogalmuk sincs róla, mi az éhség, a szomjúság, akiknek többsége már a valós, az izmokat koptató munkát sem ismeri... A többi meg... Az idealisták. Az egyikük én. Akik még azt hiszik, ha lecsillapítjuk, ha átneveljük magunkat, akkor... ameddig a vágyak, az önpusztító belső késztetések megint fel nem lángolnak tömegesen, míg nem jut eszébe valakinek, egy másik idealistának egy új isten nevében a maga emberi istenségének testet adni, hitet és ellentétet hirdetni... a saját személyes hatalma érdekében...

Margó a tornyot nézte. Benne keringtek János szavai, realitás és vágy ütköztek a gondolataiban. Kint. Bent. Maradni. Menni. Gyakran annyira felerősödött a kilépés, az egésznek a maga mögött hagyása iránti vágy, hogy alig bírt uralkodni a belső hajtóerőn, ami vitte volna kifelé. A józan megfontolások között az első mindig a víz volt. Víz nélkül lehetetlen.

Jánusszal vajon mi lett? — tette fel magának számtalanszor a kérdést.

Még néhány nap volt az új csoport megérkezéséig. A nő várta, hogy végre ismét működjön a telep, reménykedett benne, hogy a munka, az ismét induló program háttérbe szorítja a gondolatait eluruló emlékeket, és főleg, visszatér a józan megfontoltsága, háttérbe szorítva önvészélyes vágyait.

— Megítélésünk szerint még öt hétig szabadságon maradsz. Ez lesz a legjobb. Pihend ki magad! — Gábiel tudomásul vette, hogy még néhány hétig nincs szükség a munkájára. Nem volt ebben semmi meglepő. Az elmúlt időszakot tekintve, valóban ráfért a szabadság. A telepen töltött időt munkának és csakis munkának tekintve, elhallgatva azt a tényt, hogy ez a munka, az ilyen munka annak jár, akit egyébként is visszaillesztő telepre küldenének; jobb akkor, ha ott ő nevel át, és nem őt nevelik... bizony régen volt szabadságon.

Pont öt hétig... Csak öt hétig? Vagy ilyen soká? Melyik lesz ezek közül a megélt idő?

Téblábolt egyik helyiségből a másikba, volt munkatársai udvarias távolságtartással fogadták. Neki sem volt kedve beszélgetést kezdeményezni.

Suhanva zárult mögötte az épület ajtaja. Személyi kártyájára rákerült a jel: a szabadság utáni első napon léphet be ismét az épületbe.

Belevegült a tömegbe, olyan érzés fogta el, mintha épp látogatóban lenne valamelyik közeli településen, léptei lassúak voltak, figyelhette a többiek ütemes, sietős mozgását. Elhaladt a szállítóegységek megállóinál, betért az épp útjába eső kis, növényekkel, fákkal beültetett parkokba, lassan távolodott a munkahely, a napi munkába járás gondolatától.

— Igen. Érthető. Talán tudják azt is, hol volt az elmúlt időben. Hiszen korábban is tudtuk, vagy legalább sejtettük, ha valaki hirtelen más területre lett irányítva... Elég kicsivé zsugorodott ahhoz a világhoz, hogy ezeket fel ne ismerjük.

Leért a folyóhoz, a közelben lévő vízbe benyúló partszakasz felé vette az irányt. A derékig érő mellvédnél megállt, rákönykölt, nézte a vizet. Ameddig el lehetett látni, még a régi, több évszázados, a hajdani múltból maradt, kiépített part között folyt a víz.

A látvány ugyanez lehetett a legújabb kori időszámítás előtti korban, még az utolsó háborúk előtt is, ezt a részt megkímélte a véletlen. Hajó alig járt. A partok mentén, az utakon ütemesen ismétlődve járművek tűntek fel, a meleg és az erős napsugárzás miatt kevés ember járt az utcákon.

Mostanáig nem volt ideje arra, amit szeretett volna, olvasni, zenét hallgatni, elővenni a régi (még a háborúk előtti) kor szakkönyveit, összehasonlítani sok megkezdett kísérletét a hajdani nagyok eredményeivel. Ebben a jelenlegi szabadságban, több hét korlátlan tünő idejében meg semmi hajtóereje nem volt, hogy valamivel módszeresen foglalkozzon. Túl sok lett az ideje.

Gábiel reggelente felkelt, mikor a felesége munkába indult, sőt, volt, hogy már pirkadatkor felébredt, olvasott valamit, vagy kiment a dísznövényektől uralt kertbe, csak szemlélődött, az automata ilyenkor befejezte az öntözést, a föld, a fű, a nedvesség szaga nyugtatóan hatott. Vagy futott egy órát, minden figyelmét a belső „csend” megtartására fordítva. A hajnalai futás hamarosan egyre gyakoribb igénye lett, a munka hiányát pótolta vele, és elindított benne egy folyamatot, amit jól ismert, és jól tudott; a mozgás, a futás lett életében függőség, ez az átrendeződés csillapította a többi hiányt, a „nem tehetem”, „még nem foglalkozhatok vele” — és hasonló gondolatok kínzását csökkentette.

Az asszony keveset beszélt úgy általában is, mióta Gábiel hazajött, a munkájáról sem sokat, bár mindketten ugyanarra a területre voltak képezve, és sok hasonló dolog volt, amin hosszan tudtak beszélni, vitatkozni. Nehezen oldódott fel az elmúlt időszak csendje.

— Megértem — mondta visszatérően Gábiel a felesége zavarát látva. — Hosszú volt ez az idő. Meg aztán más tudni, hogy ez előfordulhat, és más átélni. Mi most átéljük.

— Fordulhatnánk esetleg segíthöz... — kockáztatta meg a gondolatot a felesége, választ nem is várt rá, tudta, hogy erre náluk nem fog sor kerülni.

— Nem, Sára. Nem kell segítő — válaszolt minden alkalommal Gábiel — Ez vagy megoldódik magától, vagy... Elvégre mindketten tudjuk, hogy ilyen esetre nincs kész recept, és azok, akikkel megtörténik, nem beszélnek róla. Mi sem vagyunk kivételek. Annyiban nehezebb, hogy mindkettőnknek az a szakterülete, amiben mi magunk, itt kettőnk közt most, ebben a krízishelyzetben nem tudunk előbbre lépni. Hiába tudjuk a lelki működéseket. Most mi magunk vagyunk benne valamiben... Az meg egyértelmű, hogy nem vonhatunk bele senkit. Ezt nem terjeszthetjük ki másra, sem a tudását, sem a felelősségét, hogy miattunk ő is...

Az asszony hallgatott. Valóban, ezek a visszaillesztések, és ami aztán történik az egyénnel, a családjával, ezek mind olyan dolgok, amiről mindenki hallgat. Hallgat az egész rendszer, a nyilvánosság nincs belevonva, bár mindenki sejt valamit, vagy tud valamit. Maguk a pszichológus-segítők sem tudnak mit kezdeni vele. Ami hivatalosan nincs, azzal nem lehet mit kezdeni. Sára gyakran gondolt rá, hogy ez a jelenleg működő, a civilizáció kényelmét, biztonságát minden áron óvó rendszer ugyanolyan hibákat halmoz, mint a valamikoriak. Ugyanúgy hallgat a visszaillesztésről, mint ahogy az új időszámítás előtti társadalmakban hallgattak a komoly nehézségekről, mikor azok megjelentek, és csak akkor kerültek be a köztudatba, amikor már az egész működést fellazították, amikor összességében a katasztrófához vezettek.

Maradt a kevés beszéd, a csend, az esti séták, a közös zenehallgatások. Szó nélkül, egy-egy mozdulattal, összenézéssel, sokkal többet mondtak el egymásnak, mint beszéddel.

— Leírhatatlan a hanyatlás — sorolta Sára. — Legalábbis ezen a példányon. Alapvetően érti, amit mondunk neki, a nyelvi kifejezés viszont szegényes. Elég jól tűri az agyi elektródákat. Nem érti meg az összetett mondatot. A konkrét fogalmi szint alacsonyabb, mint egy kisgyereké. Állandó a félelme, és minden alkalmat megragadna, hogy támadjon. Félelmetes ez a leromlás... A legjobb lenne, ha nem kezdődött volna el a kíséret sor.

— Még szerencse, hogy a természet nem kezdett el más irányú mutációkat kialakítani. Ennek biztosan nincsenek szintestei... — válaszolt Gábiel, és felidéztek emlékeiből Lucáni terveit, a kísérletek szándéka, hogy az ember hordozzon valami új gént, ami képessé teheti a növényekével azonos, vagy hasonló anyagcserére. Lucáni. Jánusz. Hol vannak már ezek?

— Teljesen fehérbőrű. Ebben egyelőre biztosan nincs semmi mű. Elég a nyomorultnak, amit a kulturális visszaesés csinált vele.

— Mi lesz vele, ha befejeződik a vizsgálat? Visszaviszik?

— Vissza. Jelenleg az a terv. Ha csak... Hát, igen. annyira impulzív, hogy még kárt tehet magában. Ez nem fog akadályt jelenteni. Hoznak egy másikat. Ha abból kifogytok, akkor ismét egy másikat...

— Ne mondd ezt nekem! Tudhatnád, mennyire igénybe vesz ez a munka. Mindenképp szabadságra akarok menni, ha befejeződik.

— A nyilvánosság? Azzal mi lesz? A szűk szakmai és irányító körökön kívül a többiek mit fognak erről tudni? Vagy ez is csak egy tudományos kísérlet sor. Megállapítani, civilizációs körülmények nélkül, kis csapatokban milyen gyorsan és milyen nagy százalékban épül le az értelmi és verbális szint.

— Erről még nem volt szó. Az viszont, hogy ott még vannak, és valamennyire szót értünk velük... talán nem is annyira meglepő. Ami érthetetlen, hogy nem keresték a megmaradókat. Eszük ágában sem volt, hogy bejöjjenek a többiek közé. Érthetetlen. Ahogy minden, ami azzal függ össze, hogyan tudták túlélni eddig.

— Csoport. Csakis a csoporton belüli együttműködés védi őket. Legyen bármilyen kicsi is az a csoport, vagy bármilyen primitív.

— Érdekel? Két hét múlva vége a szabadságodnak. Belekapcsolódhatnál a munkába...

— Nem — ingatta a tagadás mozdulatával a fejét is a szóhoz Gábiel. — Valami egészen más érdekel... és addig megtalálom rá a megoldást.

(Folytatása következik. A Szerk.)

Textúrák (fotó)

HÖRÖMPŐ GERGELY

Börzsönyvidéki szél...

Éjjel hozza a síkság üzenetét.
Ma is ugyanúgy mint rég.
Talán benne van kelet illata,
amit érzett a tatár kán lova,
és ami a honfoglalók haját,
meg a török zászlókat cibálta... odaát,
a lét túlsó partján a katonák
és az anyák, a csecsemők a csöndben
feksznek, megfoghatatlan fürgetegben,
hát fúj a szél, meleg tavaszi szél
"kinemmondott" érzelmekről beszél,
s a hűvös őszi fuvallat keze
levéllel hinti sírunkat tele.
Fúj egy szél, zúgását hallod,
"honnan jő és hová megyen...",
hol született és hol fog meghalni,
tengerparton, vagy Csóványoshegyen?

A pillanatok jöttek-mentek
tekinteted úgy elsuhant.
Most szélcsend van, és egyre hallom
halk, szelíd, kedves hangodat.

Évszakok

Elszállt a nyár, az élet. Túl hirtelen.
-És senki nem maradt velem.-
Úgy kell csinálni, mintha
minden jó lenne,
mosolyogni, hogy meg ne
háborodjon az elme.

Elszáll a tél is. Fölenged a fagy.
Kicsirázik, mi fagyban megmaradt.
Tavasz szelében mosolyog a Föld,
ősi mosoly világít rád,
dermedt szíved dobogni kezd,
mert az élet valahogy örök.

És mi van, hogyha mégis? Nem örök?
Örökre fed enyészet és a "rög".
Nincs feltámadás, s ...reinkarnáció...
Amiket kutat mai náció...

Az ablakon benéz a régi Krisztus...
várlak, öcsém, mondja. A dunaparton.
Tudod, bennem van mind a hajnal,
- mind az alkony.

Értékek

Kicsi gyerek voltam, amikor öreganyámat arról kérdezgettem, miért értékesebb az arany mint a vas, vagy a réz. Hiszen ez csak egy buta kitalálás, minden fém fém, és a vasat sokkal többre lehet használni, mint az aranyat. Nagyapa meg ott nevetett a kályha mellett, és a dohányfüst mellé kifújta sóhaját: milyen igaza van a gyereknek! Néha azóta is felötlik bennem a gondolat, ki, és mi ad, és mi miatt értékeket a tárgyaknak, anyagoknak. Mikor a berlini múzeumban szétrepedt az öt és félezer éves egyiptomi kvarcgyöngy, tudósok egész serege vizsgálta. Szeletet vágtak belőle, reszelték, vegyszerekbe mártották, kisült, hogy közönséges üveg. Tehát nem a rómaiak találmánya az üveg, az üvegekészítés, megvolt már a fáraók korában is. Így a tudomány szempontjából, a történelem jobb megismerésének hasznára ez a kvarcüveg sokkal nagyobb értékkel bír, mint minden más gyöngy, igazgyöngy... Van e mögött valami. Értéktelen anyagával értékes felismerésekhez vezet. Hasonlóképpen vagyunk sokszor embertársainkkal is. A tanár a nemzet napszámosa, vörösréz. Sárgaréz barátaink, az iparosok. Ezüst színben csillognak a sztárok, művészek. Politikusok, népvezérek aranyba foglalják magukat. Ott vannak a „köszívű” parasztok és a vasfejű proletárok. A gyöngyfejű divatbabák, meg a gyémánt-keménységű hadvezérek. A hévízgyörki Maródi néni, meg sokan mások, agyagfigurái voltak ennek a századnak, de volt valami felettük, mögöttük, meg bennük! Imádságos éneket és jóságot tanultam tőlük. Isten nem ad lehetetlen, kitalált értéket nekünk, mindenfajta és mindenféle anyagot hordozó emberben azt az értéket nézi, ami túlmutat önmagán. Jó, hogy a berlini múzeumban szétrepedt az, amit másnak vélték. Jó, hogy szétrepedt a „kárpit”, és mindnyájunknak van menetelünk az Atyához. Ennek a mai világnak a megromlott értékrend miatti zűrzavar a legnagyobb betegsége. Nem jó a kommunista diktatúra, de idegen tőlem a Mammon-imádó vadkapitalizmus is.

-Egyszer minden szét fog pattanni, és el fog repedni, amit mi bálványozunk. Semmit se ér majd, csak az igazi értékek, melyeket pénzzel, arannyal és ezüsttel soha nem lehet megfizetni.

Kutyaélet

Érdekes riportot közölt a televízió egyik délelőtt. Kétségbeesett szülők mondják, hogy be akarják zárni bölcsődéjüket. Az önkormányzat tagjait mi választottuk, biztunk bennük, mondja egy anyuka. Ma bezárnak egyet, holnap kettőt, és jövőre egy se fog kinyitni. Eszembe jutott az idős, nyugdíjas ember: „az én nyugdíjamat még csak emelgetik, de van három gyermekem, és mindnek van három gyermeke, és megfeszülhetnek, hogy eltartsák, meg taníttassák őket. Az a pénzügyminiszter is mosolyogva mondta, azért nem lesz kedvezmény gyerekek után a személyi jövedelemadóban, mert nem tartom igazságosnak. Ez gyerekellenes társadalom. “ Bizonyos idő elteltével másik riport megy a TV-ben. Természetszerető állatbarátok panaszkodnak, hogy milyen sokba kerül ezt a sok befogott kóbor kutyát eltartani. Mert ugye, Pest tele van velük. A gazdik kilövik őket. A baj alapvetően már itt kezdődik, erkölcsileg éretlen emberek kutyát visznek a panelházba. Egy idő után megunják egymást. Én is sajnálom az éhező ebeket. Sajnálom a kutyát, de még jobban az embert! Kiderült, hogy valahol egy tanyán, a ceglédi határban létesítettek egy ilyen kutya-szeretet-otthont, de még sok szomorúságuk van, nincs például villany... A budapesti Önkormányzat száz millió forintot utal ki nekik. Valószínűleg egyenesbe jönnek. Mélyen elgondolkoztam, „hányám és vetém” a dolgokat magamban. Megkérdeztem egy polgármestert, meg két óvónőt, mennyit jelentene százmillió egy bölcsődének, vagy óvodának. Négy bölcsőde, vagy négy óvoda, vagy teszem azt két bölcsőde, és két óvoda egész évi teljes támogatását biztosítaná. A kedves olvasóra bízom, gondolja tovább ezt a témát, hiszen, ha sokan gondolkodunk egyformán, úgy lehet előre jutni.

Textúrák (fotó)

VÉGH JÓZSEF

Bánk, a tengerszem 600 éves faluja

Bánk történetéből

Kedvező fekvése miatt ősidők óta lakott hely. A falu környékén talált csiszolt-kőkori, a lengyeli kultúrához tartozó leletek igazolják ezt a tényt.

A település első írásos említését a Zsigmond-kori oklevéltárban találjuk meg egy 1405-ből származó íráson. Épp hatszáz éve ennek.

A falu elnevezése puszta személynévből keletkezett magyar névadással, az alapjául szolgáló személynév a bán méltóságnévnek a származéka.

1506-ban terjéni Radnolth György birtokában találjuk, ki 1505-ben Hont vármegye követe volt a rákosi országgyűlésen, s akit Werbőczy István, a jogtudós, a Tripartitum híres-hírhedt megalkotója 1514-ben “fogadott testvérenek” nevezett. Werbőczy ily új keletű rokoni kapcsolatok révén jutott Bánk és számos más település birtokába. Fiának, Imrének magva szakadtával, I. Ferdinánd király 1550. október 18-án Balassa Jánosnak adományozta. Borovszki említ egy, az evangélikus vallás terjedésével foglalkozó töredékes kéziratot, mely ismeretlen szerzőtől származik, s amely egykoron a bánki egyház levéltárában őriztek. II. Lajost 1522-ben számos nagyúr elkísérte Csehországba. Köztük volt Balassa Ferencz, Kékkő várura is. A kézirat szerint nem tudható pontosan, hogy a Mohácsnál elesett Balassa Ferencz hol ismerkedett meg Luther tanaival, de annyi bizonyos, hogy özvegye, Perényi Orsolya, Perényi Péternek a testvére (ki már 1521-ben lutheránus volt) evangélikus volt, s ezen a hiten nevelte gyermekét is. A bánki kézirat felsorolta az új tanok fő nógrádi képviselőit is. Balassa János nem sokáig élvezhette a bánki föld javadalmát, hiszen a mohácsi csatavesztés után a török veszedelem 1544-ben elfoglalta az egész térséget. Az 1553. évi összeírás már jól szemlélteti az előző évi várháborúk nyomán támadt pusztulást. Bánk lakosai is nagyrészt elpusztultak, s az életben maradottak is messze vidékre menekültek. Elnéptelenedett a falu, s vele pusztultak házai, sőt lerombolták a falu templomát is. A nógrádi szandzsák 1579. évi részletes adójegyzéke - mely az apró pusztákat is felsorolja – már nem tartalmazza Bánkot.

A hódoltság kora mérhetetlen terheket, végeláthatatlan üldöztetést, szegénységet hozott. Mint azt számos példa igazolja, nem csupán a török maga volt, ki kegyetlenkedéseivel megkeserítette az életet, hiszen neki is szüksége volt a földet megművelő, adófizető lakosságra. Nógrád megye népe nagyrészt annak esett áldozatul, hogy területe 1541-től – Buda esetétől – 1687-ig – Eger visszafoglalásáig – folytonos végvidék, ütköző zóna volt a királyi Magyarország és a török között. A végvárak birtoklásáért folytatott gyakori csatározások, az átvonuló török, német és magyar seregek pusztítása tetézte a kiszolgáltatottságot. A hatalmas seregek ellátásához pedig élelemre volt szükség. A megélhetés biztosításául szolgáló csekélyke állatállományát, ha kellett, erőszakkal vették el a jobbágytól, s ha netán nem adta szépszerével, bizony gyakran életével fizetett érte. A vármegye nagy pusztulására 1682. és 1687. között került sor. Két nagy hadjárat is veszedelmet hozott Nógrád népére. Előbb Fülek ostromára indult a török, majd a felszabadító Sobieski János lengyel király vonult keresztül a térségen. A fegyveresek kegyetlenkedései, fosztogatásai földönfutóvá tették a lakosságot, de szörnyű ráadásként a hadak nyomán kitört a

A Zichy család címere

Az Andreánszky család ősi címere

legrettegettebb baj, a pestisjárvány. A megmaradt lakosság fejvesztve menekült arra a vidékre, hol nagyobb biztonságot remélt.

Megyénk jeles monográfusa, Mocsáry Antal így ír 1820-ban megjelent munkájában: *“a’ Nógrád várából kegyetlenkedő Törököknek súlyos járma alatt ezen helység is, sok más helységekkel egészen eltörültetett, és a’ még életben maradt lakossai széljeloszlottak”*.

Az elmenekülők közül talán néhányan a nagyobb városok oltalmától vártak biztonságot. A budai szandzsák 1559. évi összeírása 217 család beköltözését jelzi Vádra. Köztük találjuk a Bánkról érkező Bánki Mátét és családját is.

1699-ben az akkori földbirtokosok – a Zichy és a Balassa család tagjai – újra telepítették a falut a Felvidékről érkező evangélikus szlovákokkal. A XVIII. század második felében az ellenreformáció hatására újra megerősödött a katolikus vallás. A protestáns egyház kettévált reformátusokra és evangélikusokra. Az ország helyzete siralmas volt. A bécsi kormány, hogy elhallgattassa az alkotmányserelmeket támadó főpapokat, kiszolgáltatta nekik a protestánsokat. Királyi jóváhagyással megalakult a pozsonyi rendkívüli törvényszékre csupán megyénkből 41 protestáns papot és tanítót idéztek meg. Börtön, üldöztetés, gályarabság várt rájuk. Voltak egyházak, kik elbújtatták, letagadták papjukat. A nógrádvári basa ugyanakkor az uralma alá eső terület papjainak egyenesen megtiltotta, hogy Pozsonyba menjenek, sőt az idéző szolgabírókat és esküdtet meg is botoztatta. Csak 20-20 arany váltságdíj fejében bocsátotta szabadon. Ebbe a feszült légkörbe érkeztek meg a Bánkot újra telepítő Túróc megyei lutheránus szlovák telepések.

A betelepülés többnyire nem szervezett formában, hanem spontán történt. A sűrűn lakott északi szlovák területről az éj leple alatt elszökve érkeztek a bevándorlók. Mihelyst ugyanis észrevették a távozásukat, azonnal jelezték a szomszédos vármegyék felé, kérve azokat, hogy a szökevényeket szolgáltatassa vissza. A menekülők félelmükben gyakran megváltoztatták éppen ezért a nevüket. Arra azért nem volt példa, hogy a megyénkbe érkezőket visszaküldtek volna, hiszen a birtokosok örültek, hogy földműves nép érkezett elnéptelenedett falvaikba. Nógrádba több bevándorló érkezett, mint amennyit a földje el tudott volna tartani, éppen ezért a szlovákok jelentős hányada néhány év múltán tovább vándorolt a délibb, kecsesgetőbb vidék felé.

Az 1715. évi országos összeírás a következő tizenegy jobbágycsaládfőt találja Bánkon:

Andrewcsek András bíró
Sulyan Ádám
Janicsko Mihály
Simonkin János
Ivanisch Tamás
Szlusik Márton
Szuhánszky György
Csesztvan György
Farkas Márton
Petyánszky Tamás
Gyurcsok Mátyás

Megjegyzést érdemel, hogy a különböző korokban a nevek írásmódja az összeíró személyétől függően is változik. Andrewcsek bíró nevét az 1720-as összeírásban már Ondrasiknak írták.

A mezőgazdasági terület megoszlása 1715-ben:

	összes	az egy jobbágycsaládra eső legkisebb és legnagyobb mennyiség
szántó	97 köből	4 – 12 köből
rét	21 kaszás	1 – 2 kaszás
szőlő	17,5 kapás	1 - 3 kaszás

Kétnyomásos gazdálkodási móddal művelték a földet, azaz a szántót minden második évben vetetlenül ugaron hagyták, hogy regenerálódjon. Mindennemű gabonát termeltek, az elvetett vetőmag hétszeresét aratták le. A rét szép és jó minőségű volt. Kaszásonként egy szekér szénát adott. Az erdőben elegendő épületfa és tüzelőnek való fa volt, a makkosban félszáz disznót lehetett hizlalni. A legelő elegendő volt a falu jószágállománya számára. A környező településekhez hasonlóan szőlőtelepítésbe fogtak, hogy a hódoltság előtti kultúrát visszaállítsák. Az összeírást megelőző évben (1714-ben) telepítették az ültetvényt, így annak terméséről adatuk még nem volt. Az összeírás számba veszi a községnek egyéb hasznot hozó körülményeket is. Bánkról egy évi 30 Forint hasznot hozó köves malmot és egy serfőzöt említ, melytől 24 Forintot lehet remélni.

A Mária Terézia által 1770-ben elrendelt összeírás bevallását Buzalka István, Sutka Jano, Sulyanszky Ádám, Ondriasik Ondris, Gyurcsek Tamás, Ivanics Ondris, Velki Gyuro, Adamov Jano és Janecko Jano esküdtek tették. A földbirtokosok ekkor Bacskády Pál, Gyurcsányi Ignác, Gyurcsányi Ferenc, báró Révay Kristóf, Dobóczky László, Podhorszky János és Hódossy József voltak. Összesen 63 jobbágycsaládok írtak össze.

A hagyomány szerint a temető mellett lévő "Templom mögötti dűlőnél" volt az eredeti település. Az 1838. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint a mostani lakosok 1680-ban telepítették ide az akkori földbirtokosok, Balassa és Zichy földesurak által. Dwornikovich váci püspök, 1700-ban kelt jelentése szerint a régi szép templom romos, de kijavítható állapotban van, ám lutheránus prédikátor ül benne. A régi templom helyett az evangélikusok 1784-ben újat építettek. Tornyát 1848-ban emelték fel 35 méter magasra.

Bánk népéről Mocsáry jegyzi fel 1820-ban: „*Mostani lakosai szorgalmatosak a' paraszti munkában, sok irtásaikat használják, mert a' szántó földek kevés javítás mellett jók. Bár nem nagy haszonnal, fáradoznak is a' szőlő-mívelésben, még sem tsüggednek meg.*”

Az I. világháború emléktáblája

A II. világháború emléktáblája

Fényes Elek, a jeles monográfus ezt jegyezte fel Bánkról 1851-ben: „*tót falu, Nógrád megyében egy mély völgyben; utolsó posta Rétság ¼ mérföld. Határa hegyes, völgyes, rétjei rossz és kevés szénát teremnek. Legelője is csekély, de szántóföldjei jó rozstot és zabot teremnek. Van erdeje, szőleje és 33 úrbéri telke. Lakja 437 ágostai, 32 katolikus lakos. A helység tövében található egy tengerszemnek nevezett tó. Bírja 4/5 részben Andreánszky Sándor, 1/5 Somogyi Ferencz.*”

Az 1848/49-es szabadságharc sok tekintetben érintette a települést. Jónéhány alkalommal megszenvendte az átvonuló csapattestek fosztogatásait. A honvédseregbe háromszor is toboroztak a falvakban. 1848 augusztusában és októberében, valamint 1849 júniusának elején. Bánkról tizenketten vettek részt a hadműveletekben. A világosi fegyverletétel után rájuk is üldöztetés, bujdosás várt. 1849 októberében megjelent ugyanis a császári hadsereg főparancsnokságának rendelete, mely szerint “*a felkelő seregben szolgált minden egyén előállítandó és a hadsereg állományába osztályozás nélkül besorolandó*”. Bánk tizenkét honvédjéből nyolc inkább a bujdosást választotta, mint a császári seregben való szolgálatot. A csendőrség és a katonaság valószínű hajtóvadászatot rendezett megye szerte a parancsmegtagadók ellen. 1850-ben ennek keretében összeírták a volt honvédeket. A bánkiakat Varga János h. népjegyző, a falu tanítója írta össze 1850. április 25-én.

Bánk helysége részéről honvédekről szóló táblázat

1. Kelemen Jóska Hont Nyéki születésű, nem jött vissza.
2. Brnulák János D.Jenei születésű, nem jött vissza.
3. Lipták József, idegen, nem jött vissza.
4. N. Mátyás Egri születésű, nem jött vissza.
5. Sulyánszky János, Bánki születésű, nem jött vissza.
6. Kelemen Sándor, Hont Nyéki, nem jött vissza.
7. Jamrich Mihály, Bánki béres, megsérült, meghalt.
8. Kapusza Mihály, sziráki születésű, nem jött vissza.
9. Szécsényi Mihály idegen, nem jött vissza.
10. Csorba Pál, bánki születésű, visszajött, jelentette magát, mint gyermekes, be nem soroztatott, Bánkon tartózkodik.
11. Lesták István, bánki születésű, visszajött, jelentette magát, alkalmatlan nem soroztatott, Bánkon tartózkodik.
12. Múcs György idegen, nem jött vissza.

Háborúk emlékére Lалуja Andás alkotása

A listából feltűnhet, hogy sok benne a nem bánki származású. Ennek oka jórészt abban is keresendő, hogy aki tehetett, pénzért fogadott valakit maga helyett katonának. Meglehet, hogy ők a szabadságharc után saját otthonukba tértek haza, így Bánkon nem volt róluk információ.

A falu nevezetessége a közepén elhelyezkedő tó, melyről már az említett 1820. évi forrás így ír: *“Van itt a’ falu mellett egy álmélkodásra méltó tó, melyet a’ köznép Tenger Szemének nevez, és erősen állítja, hogy ezen tónak a’ föld alatt a’ tengerrel öszveköttetése légyen, azon okból, mivel hogy annak a’ mélysége olly nagy, hogy még eddig a’ fenekét, többszöri próbatételek után is, meg nem mérhették, ‘s akár melly hosszús esőzések, vagy épen felhő-szakadások után sem árad meg, sőt az ebbe befolyó patak’ vize sem szaporítja legkisebbé is ennek a’ vizét; ellenben a’ nagy szárazság’ idején is egyenlő, és fogyatékat nem szenved. Mind ezekhez az is járul, hogy nem tapasztaltatnak benne halak, kivéven hogy a’ szélei körül néha olly apró halatskák látszanak, mellyek figyelmet sem érdemelnek”.*

A település iskolájáról - bár már minden bizonnyal a század elején alapított - csak 1839-ből ismerjük az első adatot, mikor a tanítás október 17-től 1840 április 21-ig tartott. Varga János tanító keze alá összesen 22 diák járt, pedig a tankötelesek száma több, mint ennek a duplája volt. Ebből az is kiderül, hogy a szülők még a meglévő tanítási időben is alig-alig adták iskolába gyermekeiket. Mindig volt mit csinálni ugyanis a ház körül. A libalegeltetéstől a pásztorkodásig, vagy a kistestvér pesztrálásig. Igen szemléletes a kiadandó szünetek ideje is, mert messzemenőig alkalmazkodott a mezőgazdasági munkák ritmusához. Egy tanévben hivatalosan öt szünetet adtak ki. Elsőként szántáskor tizennégy napot, kaszáláskor nyolc napot, aratáskor tizennégyet. Szüretkor amennyi kellett és vetéskor ősszel ismét tizennégy napot. 1770-ben Valentini István tanította írásra és olvasásra a növendékeit. Két év múlva a felmérés már a rétsági származású Fábri Istvánt találta az iskolamesteri hivatalban, aki már a számtant is felvette a tantárgyak közé. Huszonhat gyermek oktatása volt a feladata. A tanítás nyelve 1885-ig szlovák, majd szlovák és magyar volt. Az iskola alapításától 1900-ig 14 tanító működött Bánkon, kik közül kiemelkedett Szuhovszky Zsigmond okleveles kántortanító, ki az 1874-ben alakult Nógrád Megyei Tanító Egyesület kiemelkedő tagja volt, s aki a szakdidaktika fejlesztésében fontos munkát végzett. Tanítványainak száma 1900-ban 86 tanuló volt. Ennyi gyermek járt a község egyetlen tanteremből álló, 1882-ben épült iskolájába. Az összes tankötelesek száma 101 volt.

A századforduló tájékán civil szerveződések jelentek meg a falu életében. A legjelentősebbek ezek közül az 1895 és 1928 között működő Bánki Katolikus Népkör és az 1912-ben megalapított Bánki Gazdaszövetség működéséről van tudomásunk. A Magyar Gazdaszövetség célkitűzései között nem csupán a termeléssel kapcsolatos célok fogalmazódtak meg. „*A közművelődés terén ezen gazdakörök működése felolvasások rendezésére kellene, hogy irányuljon, amelyek felölelnék a gyermeknevelés ügyét, a történelmet, megértetnék, hogy elődeink miként tudták Magyarországot ezer évig fenntartani. ... Akinek lelke, szíve s a dolgok iránti érzéke van, az meg fogja találni azt az utat, amelyen át egy község szellemi és anyagi fejlődésének előmozdításához eljutni lehet.*” Ladányi már említi a községben működő Levente Egyesületet, a Polgári Lövészegyletet és az Önkéntes Tűzoltó Egyesületet is. Ez utóbbi kettőnek az elnöke Gáspár István evangélikus tanító volt.

Az első világháború megkövetelte a maga bánki áldozatait is. A világháborúban 105 bánki lakos vett részt. Közülük 18 sosem tért vissza szeretteihez.

1919. március 25-én délután három órakor népgyűlést tartottak a község háza előtt, hogy a forradalmi tanácsköztársasági határozat szellemében megválasszák a helyi munkás- és paraszttanácsot, ami egyúttal a község ideiglenes forradalmi törvényszéke is volt. Ugyanazon év október 21-én már arról értesülhetünk, hogy a proletárdiktatúra bukásával a régi előljáróság vette át a község vezetését.

1920. május 28-án ismét népgyűlést tartottak. Ezúttal azért, hogy egyhangúlag tiltakozzanak a trianoni békeszerződés ellen, mert azt a magyar nép öngyilkosságának tekintik. Egy sürgönyben fejezték ki álláspontjukat a külügyminisztérium felé.

Az 1926-os év egyik legjelentősebb eseménye volt az óvoda felállítása. A királyi tanfelügyelő intézkedése nyomán kellett megvalósítaniuk. A későbbi község háza épületébe helyezték el az apróságokat. Ide érkezett 1932-ben Szilágyi Aranka okleveles óvónő Budapestről, kinek már 43 gyermek felügyeletéről kellett gondoskodnia. Az iskola épülete ugyanekkor meglehetősen kritikus állapotú volt. Olyannyira, hogy alapos kitarozása már nem volt tovább halasztható. Az egyháznak azonban nem volt erre elegendő pénze, ezért a község úgy határozott, hogy a községi szeszfőzde teljes évi jövedelmét – mintegy 11.000.000 koronát – e célra engedik át.

Andreánszky Sándor 1935-ben telket ajándékozott a katolikus egyháznak egy templom felépítésének céljára. A kezdeményezést azonban elmosta az időközben kitört második világháború. Az adományozásról szóló - a püspökség felé a rétsági plébános által május 21-én írt – jelentésből már a falu idegenforgalmi vonzásáról is értesülhetünk. „*Bánk nevű filiám, lutheránus község kb. 120 katolikus lélek lakja. Ez a szám évente 3 hónapra nyaralókkal megkétszereződik, sőt egy-egy nyaraló család megtelepedni kívánkozik. Ezen körülmény birta báró Andreánszky Sándor földbirtokos urat arra, hogy birtokának egy részét parcellázza. A parcellázás alkalmával gondolt arra, hogy a számban növekedő katolikusok részére templomhelyről gondoskodás történjen. E gondoskodásának eredménye, hogy folyó hó 18-án egy kb. 300 négyszögölnyi területet (egyedülálló, csendes helyen) a rétsági egyházközségnek adományozott át.*”

A XX. század második fele a közigazgatási változások jegyében telt el. 1969. július 1-én közös községi tanács alakult Bánk, Tolmács és Rétság vonatkozásában, Rétság székhellyel. 1984. január elsejével megszűnt a település önállósága, s Rétság nagyközség részévé vált. A városi címet is együtt kapta meg 1989. március 1-től. A rendszerváltás után Bánk levált Rétságtól, s ismét az önállóság útját választotta.

Híres emberek

Bánkon volt elemista diák a polihisztor Severini János

A magyar és a szlovák művelődéstörténet által egyaránt számon tartott polihisztor, tanár, filozófus és író, Severini János a Nógrád megyei Alsósztrégován született 1716. június 23-án. Apja a Madáchoknál volt gazdatiszt, s egyéb teendői mellett kiemelten kezelte fia nevelését és iskoláztatását is. Sztrégováról Borsosberénybe kerültek az Ócsai Balogh családhoz, Severini az ottani katolikus iskolában kezdte meg tanulmányait.

A helybeli plébános ministránsaként annyira megszerette a katolikus szertartásokat, hogy „szüleit megkérte, engedjék meg neki a katolikus vallásra áttérnie”. Hitéhez ragaszkodó apja ehelyett azonban átvitte őt a közeli Bánkra, ahol Blaho György evangélikus iskolájában folytatta tanulmányait. Ezt követően a Hont megyei Hársasterénybe, majd 1734-ben már Udvarnokra küldték, de itt fejfájdalmai megújulván, az iskolát csakhamar elhagyni kényszerült, s ismét Bánkra került, ahol Fábrý Sámuel lelkész „a fiúban szép lelki tehetséget ismert fel”, s Zellőre küldte őt Farkas András jó nevű iskolájába. A besztercebányai, majd a soproni gimnázium Pozsony volt a következő állomása. Nevelősködése közben itt az *Animalversiones in Heienecci Fundamenta stili cultioris* latini című könyvet is megírta, amely „Selmeceen is vezérfonalul használtatott a retorikában.” Már 32 éves amikor Tübingába ment az egyetemre.

A polihisztor egyaránt sikerrel oktatta a matematikát, a természetrajzot, a földrajzot, a történelmet, a filozófiát és a nyelvészetet. Számos könyvet, tankönyvet írt. Amint későbbi utóda írta: „Minél több könyvet adott ki Severini, a neve is annál szélesebb körben lett ismertté. Jó hírneve az ország minden részéből számos, minden rendű növendéket csábított Selmece.” 1789. július 21-én hunyt el Selmecebányán, rövid, súlyos betegség után.

Kolosváry István

Evangélikus lelkész, ki 1789. április 29-én iratkozott be a vittenbergai egyetemre. 1791. áprilisában tért vissza hazájába, majd 1792. júliusában a Pest megyei Szentmártonban lett pap. Innen jött 1795-ben Bánkra lelkésznek. Bánkról Szirákra, majd 1815-ben Vanyarcra vitte sorsa. Több nevezetes halotti prédikációja megjelent írásban.

jenői Kellisch Sámuel

Ágostai evangélikus lelkész és banki pap volt.
Munkája: *Expositio evangelica testamenti filii Dei et hominis Jesu Christi salvatoris mundi. Ex verbis divi apostoli Pauli, dictis sanctorum primitivae ecclesiae evang. doctorum deprompta. Schemnicii, 1794.* Számos, latin nyelven írt, Bánkon kelt tanulmánya maradt az utókorra.

Kalmár István ügyvéd, pusztaszántói földbirtokos

A jászberényi eredetű Kalmár család 1582-ben nyert nemeslevelet. A család nemességét, mint oly sok 16. századi nemesített család katonai szolgálataiért érdemelte ki. Szemléletesen bizonyítja a címerük: a koronára támaszkodó kar egy kardot tart, amelyen török fej látható. Kalmár István – 1799-ben született a banki evangélikus lelkész gyermekeként - az ifjúkorát Bánkon töltötte. Tanulmányai után, 1821-ben mint ügyvéd telepedett le Balassagyarmaton.

Irodalom iránti érdeklődését jelzi, hogy Gyarmatra költözése után több értékes kéziratot és könyvet másolt le; 1824-ben az "Aeneas" Szalkay Antal féle fordítását, 1825-ben összeállított egy latin nyelvű kéziratot a közjogról, 1827-ben németre fordította Volney vallástörténeti monográfiáját, 1833-ban lemásolta a Csécsi naplót, 1854-ben pedig Petőfi verseit írta össze. Nyomtatásban azonban újságcikkein kívül egyik kézírata sem jelent meg. Lelkes könyvgyűjtő volt. Könyvtáráról Nagy Iván a naplójában 1851-ben emlékezik meg róla. 1857-ben 30 darabból álló kéziratgyűjteményt és 36 darab könyvet ajánlott fel az MTA-nak. Feltehetőleg 1846-ban lett erdőbirtokos Pusztaszántón, ahol az erdő kiirtásával nyert területet szántóföldre alakította. A pusztaszántói birtokot a forradalom és szabadságharc után az abszolút kormány lefoglalta. Balassagyarmaton hunyt el 1867-ben.

Benczúr Miklós

Bár a szabadságharc kitörésekor nem Bánkon élt, származása miatt mégis szólnunk kell Benczúr Miklós honvéd őrnagy, országgyűlési képviselőről. Apja Benczúr Sámuel bánki evangélikus lelkész volt. Miklós 1821-ben született Bánkon. A szabadságharc alatt népgyűlési szónok volt, ki 1848-ban a márciusi napokban a múzeum előtt is tartott beszédeket. Cikkei a Pesti Hírlapban és a Márczius Tizenötödikében voltak olvashatóak. A kenyérmezei csata című történelmi írását az Életképek 1846. évi V. száma közölte. A pákozdi csatában súlyosan megsebesült. Felépülése után, 1849. áprilisában a területvédő céllal szervezett félreguláris Vedsereg 4. Szabolcs megyei osztályának századosává nevezték ki. Végül július 18-tól az előbbiekből alakuló 139. honvédszászlóalj parancsnokaként szolgált őrnagyi rangban. Alakulatával Kazinczy Lajos – a későbbi aradi vértanú – ezredes tartalék hadosztályához tartozott. Ennek Zsibónál történt fegyverletételekor illegalitásba vonult, majd Törökországba menekült. 1851-ben hazatért, s hadbírószág elé állították. Forradalmi eszméiért halálra ítélték, de kegyelem útján mégis csupán várfogságra ítéltetett. 1853. évi kiszabadulása után – miután családja minden vagyonától megfosztatott - családjával Nyíregyházára költözött, hol 1861-ben országgyűlési képviselővé választották. Haláláig Nyíregyházán élt. Sokat publikált. Nevével gyakran találkozunk a szépirodalmi lapokban. Versei, történeti cikkei, „beszélyei” a Honderűben, a Pesti Divatlapban, az Életképekben és az Irodalmi Őrben jelentek meg. Nyíregyházán halt meg 1862. június 14-én,.

Benczúr Zsuzsanna

Nevelőnő, Benczúr János és Miklós nővére, 1825. január 25-én született Bánkon. Atyja Benczúr Sámuel ág. evangélikus lelkész volt, ki 1827-ben költözött Nyíregyházára. Atyja 1830-ban elhalálozván, anyja nevelte, ki a szabadságharc után összes vagyonát elvesztvén, Benczúr Zsuzsanna, Anna nővérével nevelőintézetet nyitott Nyíregyházán.

Az írói kedvet Frankenburg keltette föl benne s a Pesti Hírlapban (1867. 12. sz.), Haladunk címmel cikke, s Egy család története címmel elbeszélése jelent meg. Írt még a következő lapokba elbeszéléseket: Divatlap (1867.), Képes Világ (1869–70.), Nyíri Közlöny (1871.), Vasárnapi Újság (1871–72.), Képes Néplap (1873.) és Családi Kör (1873.) Írásainak egy része Várközy Paula, illetve B... úr néven jelent meg (Pesti Hírlap 1867.).

Simkó Gusztáv

Evangélikus alesperes lelkész. Simko Máté tanító és Keuluk Zsuzsánna fia. 1826-ban született Csömörön. Tanult az aszódi algimnáziumban; innét a selmecbányai főgimnáziumba, majd a pozsonyi líceumba ment teológiát hallgatni. Itt a magyar egylet titkára lett. Papjelölti éveit Kiskőrösön töltötte két évig, hol magán-algimnáziumot alapított és abban tanított. Ezt követően Vácra hívták meg lelkésznek, hol megalapította az evangélikus egyházat és paplakot építtetett a Dunaparton. Vácról a bánki egyház hívta meg lelkészének. Az esperesség előbb dékánnak, majd gyámintézeti elnöknek, később conseniornak választotta meg, mely hivatalát hat évig viselte. Mint nógrádi alesperes, az alsónógrádi papi értekezletnek munkás tagja volt. Bánkon halt meg 1872. június 2-án. Mint pozsonyi teológus több költeményt írt Vahot Imre Pesti Divatlapjába (1846. és 1847.); egyházi beszéde (a Margócsy József, Protestáns Egyházi Beszédtár III. kötetében. Kecskemét, 1870.). Legfőbb munkája: Vélemény azon kérdésre: mily álláspontot foglaljon el az ágostai hitvallású evangélikus egyház a magyarországi protestáns egylettel szemben.

Kempny János bánki bányamester

Freistadtban, Sziléziában a mai Lengyelország területén született 1868. szeptember 29-én. 1882-ben érkezett Magyarországra, Salgótarjánban tanult, majd dolgozott. Itt ismerkedett meg feleségével, Kovács Máriával, kivel 1891-ben kötött házasságot. Tizenegy gyermeket neveltek fel. 1920-ban a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. Dorogra helyezte bányamesterként. 1923-ban a munkásotthon alapkövetételekor felajánlotta háromszáz kötetes könyvtárát az Otthon Könyvtár létrehozásához. 1938-ban a Magyar Kerámia Rt. üzemvezetője Mádón. Miután megtalálta a számítását Magyarországon nevét Kárpátra magyarosította. Cége, a „Kőszénbánya és Téglagyár Társulat Pesten” Bánkra helyezte őt, ahol 1948-ig dolgozott az akkori mélyművelésű bánya vezetésében. A kitermelt agyagot az egész országba szállították a kerámiagyártáshoz. Egy lóvontatású vasút szállította a kitermelt anyagot a rakodóig. 1950. április 30-án hunyt el Bánkon. Felesége egy évre rá követte őt. Ma is ott nyugszanak három lányukkal együtt a katolikus temetőben.

Laluja András

1934-ben született Esztergomban. Nagyapja a Keresztény Múzeum gondnoka volt, s szülei ott végeztek a tanítóképzőben. A múzeum szobrainak törölgetésével szerezte az első művészeti impulzusokat. Szülei Kesztölcön kaptak munkát, s az általuk vezetett szlovák kórus és színjátszó csoport felfedeztette vele azt a kultúrát, amely az ő eleinek vérében is csörgedezett. Édesapja betegen tért haza a háborúból, ekkor költöztek haza az ősök földjére, Nézsára. Érettségi után állást vállalt, s unalmában agyagszobrokat fabrikált. Czinke Ferenc ekkor került Nézsára iskola igazgatónak. Ő beszélte rá, hogy jelentkezzen a főiskolára. 1964-ben felkérték a képzőművészeti gimnáziumba tanítani. Kicsit nehezen állt rá, hiszen a családban már oly sok volt a pedagógus, hogy ő ki akart lépni ebből a körből, csak szobrász akart lenni. Hamarosan belátta, hogy ez a kötődés sem engedi őt más utakra. Életévé vált a tanítás, s addig élt, míg taníthatott. 1963-ban szerzett diplomát az Iparművészeti Főiskola díszítő szobrász tanszakán Dósa Farkas András, Borsos Miklós és Illés Gyula növendékeként. Tanulmányi úton járt több európai és közel-keleti országban. 1964-óta folyamatosan szerepelt a nyilvánosság előtt. Első egyéni tárlata 1965-ben volt Debrecenben.

A Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola szobrász tanszakának tanára volt három évtizeden keresztül. Monumentális és kisplasztikával, valamint épületszobrászattal foglalkozott, a lemezdomborítás és hegesztés jeles művelőjeként. Munkáit embercentrikus tartalom, konstruktív szerkezet és a formaadás lendületes expressziója jellemzi. Több köztéri szobra került felállításra. 1968-ban Mohácson felavatott majd hét méteres Busó szobor épp ezt a „hidat” fogta meg ragyogóan. Összhatásában egy nonfiguratív alkotásnak tűnik, mely az évszázados múltból származó sokác hagyomány busó álarcaiból áll össze. Ez az alkotása egycsapásra meghozta számára a szakma és a nagyközönség elismerését.

A templom és az evangélikus gyülekezet története

Bánk későbarokk temploma 1783-ban épült. 1784. augusztus 6-án szentelték fel, Kellisch Sámuel lelkészsége idejében. Az ő irányítása alatt készült el a paplak is. *„Harcos, bátor egyéniség lehetett, aki sziklaszilárd hittel küzd Mária Teréziához intézett felirataiban népe vallásszabadságáért, hitének gyakorlásáért.”* – írta róla 1959-ben, a templom fennállásának 175. évfordulójára készült visszaemlékezésében L. Kovács András lelkész. Innen tudjuk, hogy Révai Ferencz szolgabíró mérette ki az új templom helyét egy balassagyarmati mesterrel. Adamov György és Palovszky János volt ekkor az egyházfi. Kellisch 1783. szeptember 13-án kelt feljegyzéséből tudjuk, hogy saját pénzét ajándékozta az egyháznak, hogy felépülhessen a templom. *„Így tehát az én tulajdon pénzemből ennek Bánki evangélikus egyháznak részemről és a feleségem részéről oda ajándékozva, Isten segítségével felemeltetett a felhőig a templomnak minden fala.”* A templom felszentelésről a következő feljegyzést olvashatjuk: *„Ezért augusztus 6-án Krisztus Urunk megdicsőülésének napján megkezdődött az Istennek tisztelete lelki énekekkel és istenfélő imádsággal, azután a következő vasárnapon megtartottuk a templom felszentelését sok földesúr, néhány katonatiszt és nagy számú tömeg jelenlétében.”*

A templom főoltárát a tolmácsi születésű festőművész, Edvi Illés Ödön festette 1903-ban. Témája: Krisztus a keresztfán. Eredetileg az első oltáron három kép volt. A legfelső, mely a rédi templomból hozatott át, az Úrnak a feltámadását ábrázolta, a középső a hegyen való elváltozását, s a legalsó az utolsó vacsorát. Az említett 1959-es feljegyzés szerint az ez utóbbi, igen kifejező fafaragás ma is ott van az oltáron, az oltárképtől eltakartan. A templomnak az első világháborúban elrekvirált harangját 1922-ben pótolták egy 150 kilós új haranggal.

Az egyhajós templom közepén befelé ívelő kórusát két oszlop tartja. A hajója tükörboltozatú, az oltára copf stílusú.

1921-ben egy renoválás alkalmából egy feljegyzést helyeztek el a toronykeresztben. *„Az utókornak. A bánki ágostai hitvallású evangélikus egyház 1921. év május havában templomát nagy áldozatkészséggel renováltatta. A tornyot 150 centiméterrel megemeltette és az egész épületet asbesth palával újrafedette. ... Evangéliumi hithűségünket, megtartó Istenünknek dicsősége emelésére, utódaink buzdításra, lelkünknek pedig nagy gyönyörűségére, s a hit, szeretet, remény, béke, vigasztalás és imádság hajlékának ezen megőrzésével hagyjuk gyermekeinknek drága örökségül.”* A dokumentumot Rákóczy István egyházfelügyelő, Zatkalik Károly lelkész, Pauló János tanító, Thomka János h. tanító, Ivanics György egyházigazgató, Csorba Pál egyházfi, Velky János bíró, Petyánszky János, Csizmár András törvénybíró., Bánszky János, Turányi Mihály, ifj. Janecskó Pál, Kriskó János, idős Csorba János, Adamov János, Petrás János, Koszecz Pál és Sztankovics Lajos presbiterek írták alá.

A szlovák tájház

A Szlovák Nemzetiségi Kiállítás egy régi szabadkéményes parasztházban mutatja be a helyi szlovákság XIX. századi életét, viseletét, berendezéseit, használati tárgyait. A XIX. század végén épült vegyes falazatú, poltári cseréppel fedett szabadkéményes parasztházban a környék zömében evangélikus szlovák lakosságának életét mutatják be. A szoba, a konyha és a kamra berendezése egy közepes gazdaságú, gyermektelen házaspár otthonát tárja elénk XX. század eleji állapotában. A tájház udvarán Lалуja András szobrászművész Bánki menyecske című szobra látható.

Részlet a tájház kiállításából

*Kempny János bánki bányamester
feleségével*

Az evangélikus templom

Bánki népviselet

Képek a nemzetiségi találkozóról

A bánki tó madártávlatból

Felhasznált irodalom:

Dr. Borovszky Samu: /szerk/ Nógrád vármegye, Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1911.

Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára, Pesten, 1851.

Dr. Ladányi Miksa: Nógrád és Hont vármegye, Budapest, 1934.

Mocsáry Antal: Nemes Nógrád Vármegyének Historiái, Geographiai, és Statistikai Esmertetése, Pesten, 1820.

Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendbeli táblákkal, Pest, 1857. Nógrád megye története I-IV. Salgótarján.

Oborni Teréz: Nógrád vármegye népoktatása 1770 1772 között, Nógrád Megyei Múzeumok évkönyve, Salgótarján, 1991.

Dr. Pacséri Károly: Nógrád vármegye népoktatásának története, Balassagyarmat, 1900.

Dr. Praznovszky Mihály: Pedagógusok a reformkori Nógrádban, Nógrádi Művelődés 1987/4.

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái, Budapest, 1897.

Szomszéd András: Süvegemen nemzetiszín rózsa, Salgótarján, 1999.

Zólyomi József: A Nógrád megyei szlovákok, A Nógrád Megyei Múzeum Évkönyve, Salgótarján, 1983.

Fényképek: Girasek Károly, Szabó Tamás, Végh József

SZUNYOGH PÁL

ÁLLOMÁS RÉVÜLET 2000.

Járdaszigetmagány cementszürke reggel
Ónpuhán érinti hajad G-kulcsait a szél.
Rozzant állomások a szív külterületén
Indulási oldalán téblábol a tél.

Súlyos talpfák feszítenek legbelül
Pillantásod sín párján kirobog belőlem a vers
Valami nyers holtvágány árvaság.

Alagútsötétben kuporgó riadt ösztön
Engedd, hogy a vágy közelebb körözzön!
Vészféken babráló ideges ujjak
Komputer programokba gyúrnak.

Hófödte töltések koporsóláncán
A varjúkárógás csak üres zsolozsma.
Menetrendszerûen jön fel a hold is,
Hiszen gombnyomásra mozdul eleven és holt is.

Súlyos talpfák feszítenek legbelül
Jönnek a jégcsapfogú éjszakák!
Nyílt pályára kimenekül a tél
Mögötte hét vagon atomhulladék...

JÁVORKA ÁGNES

Az új világ megteremtése

Hősünk a mai reggelt is ugyanúgy kezdte, mint életének bármelyik eddigi reggelét, mely semmiben sem különbözik más hősök reggelétől, legfeljebb talán annyiban, hogy ennek az írásnak a hőse kissé tovább szokott üldögdélni a WC-n kávé kortyolgatva, cigarettázva, mint egyéb más hősök. Bár itt most elárultam, hogy jelen elbeszélésünk hőseinek vannak olyan tulajdonságai, melyeket XXI. századunk elfogadott normái szerint negatívnak tudhatnánk be. De most ne foglalkozzunk hősünk káros szenvedélyeivel, úgysem fog leszokni a dohányzásról, az igazat megvallva ő egy XX. századból itt maradt - mondhatni - kövület, aki még a hangpostát sem tudja kezelni a mobiltelefonján, már azt is a javára kell írunk, hogy tud sms-t olvasni, küldeni. Nem mintha szellemi képességei az átlagnál alacsonyabbak lennének, hanem egyszerűen csak nem mindig azt tartja fontosnak, amit előírnak számára. De azért nem kell őt Don Quijoténak sem elképzelnünk, az életében semmi különlegesen szerencsétlent vagy felháborítót sem találhatnánk, ha nagyon kutakodnánk ezen a területen, amit - természetesen - nem is teszünk, hisz nem regény készül ebben a pillanatban. Még annyit azért megemlítek, hogy hősünk küllemében sem találhatunk - első ránézésre - semmi átlagostól eltérőt. Nem feltűnő jelenség. Nem szép és nem csúnya, de ez egy férfinél nem hátrány, bár nem is előny. Merthogy hősünk teljesen férfiból van, s ahogy múlnak felette az évek, egyre inkább megtestesíti önmagát. Abban a korban van, amikor az ember már nem jár házibulikba, legfeljebb baráti összejövetelekre, ahol nem hányja tele a WC-t, és reggel otthon, a felesége mellett ébred, ebben nem is lát semmi kivétlnivalót, s néha megfordul a fejében, hogy talán túl magas a nyugdíjkorhatár, lehet, hogy meg sem éri, és nagyon-nagyon ritkán még arra is gondol, hogy talán nem is biztos, hogy meg kell érnie ezt a kort, bár ez tényleg csak igen rossz pillanataiban merül fel benne, legutóbb talán akkor jutott ez az eszébe, mikor ment az utcán és véletlenül benézett egy kávézó ablakán, ahol is meglátta jelenlegi szeretőjét önfeledten vihorászni egy nála nem jobb, de nem is rosszabb férfi társaságában, aki a kezét a nő combján nyugtatta, aztán másnap, mikor találkoztak, szeretője említést sem tett erről a vihorkávézgatásról. Persze ő sem, hiszen lehet, hogy nem is volt ennek akkora jelentősége, hogy akár egy szót is fecsérjenek rá. Meg hát milyen alapon vessen ő bárkire is követ? Egyszer megkérdezte egy régebbi szeretője, hogyan reagálna, ha kiderülne, hogy a neje csalja őt, hát jól megdöbbenette a kérdés, és a mai napig sem tudja rá a választ. De arra rájött, hogy az a nagy szerencséje, hogy ha a párját kérdeznék meg, mit tenne, ha csalná a férje, azaz ő, hát a felesége is megdöbbenne a kérdéstől, hiszen meg sem fordul ez a fejében. Az ő házasságuk egy működő házasság, a gyerekeinek megértő, csodás anyjuk van, aki még mindig csinosnak mondható - mint ahogy ez a partnerkereső hirdetésekben olvasható - és hetente-kéthetente egyszer még szexuális életet is élnek. A tegnap este is egy ilyen este volt, így ezen a mai reggelen kiegyensúlyozottan üldögdél a WC-n, lassan elnyomja a cigarettáját, kiissza az utolsó korty kávé is a csészéből, majd átvonul a fürdőszobába, ahol igyekeznie kell, hiszen csak két fürdőszobájuk van négyükre, bár ő nem mondhatja el, hogy idegesek a reggeljeik, folytonos lenne a kopogás a fürdőszoba ajtaján, mint ahogy ezt időnként a kollégái mesélik, valószínűleg ez a felesége érdeme, nagyon jól tudja a reggelt koordinálni, meg úgy általában mindent, bár időnként megdöbben a az üres locsogásmennyiség, amit neje az anyjával meg

a hűgával le tud zavarni telefonon. De, ha erre szükségük van, hát tegyék, ha nagyon akarná, talán meg is tudná magyarázni miért is van ez így, a felesége épphogy elvégezte a főiskolát, máris az oltár elé állt, melléje, és még abban az évben megszületett az első gyerekük, aztán pár év múlva a második is, és abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy az asszonynak nem kellett azóta sem elmennie dolgozni, a gyerekeknek ez ideális, nem is dohányzik, nem is kábítószerezik egyik sem, legalábbis még nem, gondolja hősünk fanyar mosollyal az arcán, miközben a frissítő zuhany alatt áll. És ekkor szokásos mozdulattal nyúl a tusfürdőért, majd következik a szokatlan, döntő fordulat. Megnézi, milyen tusfürdőt is használ. "Fedezze fel a Fa Spring Flower tusfürdőt lágy virágillattal, amely inspirálja az elmét, és visszaállítja a test és lélek természetes egyensúlyát." Szeme kikerekedik, úja olvassa: "...amely inspirálja az elmét... amely inspirálja az elmét..." Majd befejezi a tisztálkodást - látszatra visszatért minden a szokott kerékvágásba. Felesége ugyan igencsak elcsodálkozott, mikor közölte, hogy nem megy be dolgozni és még csak telefonon sem szólt be a munkahelyére, ne is várják, majd leült a számítógép elé és csak annyit mondott: "Kérlek, ne zavarj!" Épp lapzárta előtt esett be az újsághoz, és másnap, miután megjelent a cikk, a világ felbolydult. A nyomorékok, testi-lelki fogyatékosok, aids-ben, rákban, egyéb betegségekben szenvedő emberek sírtak az örömtől, a gyógyszergyárak non-stop dolgoztak, még arra sem volt idő, hogy a patikákba kiszállítsák az életmentő adagokat, a gyógyszergyárak előtt hosszú sorokban álltak a betegek és azoknak a betegeknek a hozzátartozói, akik ágyban fekvé vártak a gyógyírra. Miközben hősünk újra a zuhany alatt állva megigézve olvasta újra: "...amely inspirálja az elmét..." Délután a szerkesztő csöngetett a lakásukon, és hősünk felesége rosszállóan jegyezte meg ajtónyitás közben, hogy legközelebb kopogjon inkább, ugyanis az éles zajok nem inspirálják az elmét. "Azonnal viheted!" - kiabált ki hősünk a dolgozószobájából, és másnap a világon az összes ország, mely harcban állt egymással, letette a fegyvert, az emberek átölelték egymást és piros konténereket állítottak fel az utcákon "fegyverek" felirattal. Ugyan eleinte akadozott a konténerek időben történő ürítése, volt, hogy már úgy tele volt egy konténer, hogy mellette kupacban álltak a járdán a pisztolyok, géppuskák, és az emberek dohogtak, hogy mikor szállítják már el ezt a sok felesleges szemetet, de hamarosan megoldották a rendszeres szállítást, sikerült elég fegyverlerakó helyet kialakítani. A harmadik napon már sokkal határozottabban nyúlt a tusfürdő felé: "...amely inspirálja az elmét..." Másnap reggeltől hosszú konvojok szállították az éhezők felé azokat a kis zacskókat, melyek tartalmának elfogyasztása után az arcok kipirosodtak, a lábak, karok megerősödtek és a jóllakottság érzése töltötte el a Föld összes lakóját. Ugyan az első órákban néhány zacskóelosztó sérülést szenvedett, hiszen mindenki elsőként akart hozzájutni a zacskóhoz, néhány elkeseredett édesanya körmének nyoma még ma is látszik egy-két elosztó arcán, de kártérítési pert egyikőjük sem indított. A negyedik napon hősünk meglegedetten fogta a kezébe a tusfürdőt: "...amely inspirálja az elmét..." Természetesen az első néhány órában történt egy-két apróbb baleset a bankok előtt, néhány idős embert a földre löktek, de aztán sikerült újra talpra állniuk az elesetteknek és ők is megkapták azt a pénzmennyiséget, amiből karajt és holland sajtot vásárolhattak maguknak és besétálhattak egy utazási irodába kiválasztani azt a helyet, ahol eltölthetnek néhány hetet pihenéssel. Mozgó utazási irodák jöttek létre, hiszen rengeteg dolgozónak megszűnt a munkája, akik végre nyaralni vágytak. Nem volt szükség többé például gázóra leolvasóra, díjbeszedőre, mert az energiaszolgáltatásokért immár nem kellett fizetni egy fillért sem. Az ötödik nap reggelén hősünk már szinte automatikusan nyitotta ki a vízcsapot és fogta kezébe a tusfürdőt, "...amely inspirálja az elmét..." Kiürültek a pszichiátriákon az ágyak, mindenki mosolygott, immár vidáman emelték fel a fejüket az eddig súlyos depresszióban szenvedők is, az utcán ismeretlen emberek üdvözölték egymást, mondtak pár jó viccet egymásnak, majd tovább sétáltak, hogy újabb ismeretlenekre mosolyoghassanak rá.

Az első órákban ugyan bántó volt az a zaj, amit a permanens nevetés okozott, mert olyan hangzavar támadt, hogy nem igazán értették egymás szavát az emberek, de ez mégsem volt olyan nagy probléma, hiszen a halláskárosodásra is már öt napja volt gyógyszer - hősünk jóvoltából. A hatodik napon hősünk egykedvűen olvasta újra: "...amely inspirálja az elmét..."

A helikopterek egyre csak szálltak fel, és szálltak fel, és folyamatosan permetezték a levegőbe, a vízbe, az erdőkre, a földekre, a házakra a szinte láthatatlan, szagtalan porszerű anyagot, melytől a levegő megtisztult, az olajfoltok eltűntek a tengerekből, az eldobált műanyag üvegek, használt pelenkák és még ki tudja milyen újrahaznosíthatatlan tárgyak egy pillanat alatt apró porhalmocskákká váltak, melyeket a szél azonnal szerteszórt, mintha ott sem lettek volna, s az ózónréteg újjászülvete védelmezte a Földet. Bár az igazsághoz hozzátartozik, ezért meg kell említenünk, hogy egy esetben, és ez tényleg csak egy egyedi eset volt, az egyik helikopternek a környezethelyreállító port adagoló berendezése felmondta a szolgálatot, így ezt a helikoptert le kellett selejtezni, és aztán elszállítani a Múlt Múzeumba, ahol azokból a tárgyakból volt állandó kiállítás, melyek segítették az emberiséget a fejlődés útján. A hetedik nap kezdete unottan virradt hősünkre, de azért bedörzsölte a testét a Fa Spring Flower tusfürdővel, "...amely inspirálja az elmét...", majd letusolt, megtörölközött, lassan felöltözött, s kelleetlen komótosan, mint aki már mindenbe beletörődött, leült a számítógépe elé. "Drága Családom!" - kezdte az írást, bár erre a szirupos megszólításra kissé mocorogni kezdett a gyomra, mondhatni hányingere támadt, de gyorsan bekapott egy tablettát az általános, mindent gyógyító írből, melyet hét napja ő talált fel és jobban is lett, folytathatta hát a munkát. "Sok mindent el akartam nektek mondani, de igazából nem látom értelmét. A világ gyönyörű, nincsenek beteg emberek, nem háborúznak sehol, nem éheznek, nincs már környezetszennyezés, boldogok, kiegyensúlyozottak és gazdagok lettünk. Amit mondhatnék ezek után, úgysem értenétek és el is fáradtam. Még lenne ugyan néhány dolog, melyen változtathatnék, például annak a pirulának a receptje is itt van a fejemben, melyet ha lenyelnétek, az elmétekben azonnal beleszökne az összes tudás, melyet az elmúlt néhány ezer évben felhalmozott az emberiség. De nem is erről akartam írni. Csak arról, hogy én már nem teszek értetek soha többet semmit. Ennyire futotta az erőmből." Ezután kinyomtatta a levelet, amit ugyan elfelejtett aláírni, és otthagya az íróasztalán. Majd kilopakodott a lakásból és elindult. És ment, és ment, és ment és lassan beleveszett az utca forgatagába. És senki sem tudta róla, hogy 7 napon keresztül a Fa Spring Flower tusfürdőt használta lágy virágillattal, amely inspirálja az elmét.

Textúrák (fotó)

FETYKÓ JUDIT

Január végén

Csend van. A kert sötét palástként

öltötte fel az éjszakát,

szél tépi a fakadó repkényt,

északról ma hó hírért hozzák

szelek, meg rohanó fellegek,

ablakom előtt, védett zugban

az aranyeső kiinteget

szél rázza, inti: januárban

még cédaság ez a kikelet.

Az éjszaka sötét palástját

ezüsttel hinti a telihold,

kutyák ugatják, úgy vonyítják

....mintha tán valaki lenne ott...

AUDITOR

Szávai Attila írásai

Buddha és a kétfejű ló

Gyerünk, mondom, ki a természet lágy ölére, már régen éreztem levegőszagot, meg a halott fákét. Persze nem elfeledkezve a földszagról, ami enyhe téli deleken azért mirelitben, de érezhető. Látom, neked is jelentős kedved van rámenni a flórára és faunára. A Cserhát által kitalált és kitalált óriási két domb egyikén állunk. Mögötted a másik domb, alatta a vasút sín párja. Az egész kissé hasonlatos egy kedves női testrész-rendszerre, mellekkel és a dekoltázsba beszaladó ékszerrel, ami most lassan pöfög kis piros vonat képében, mint valami piros drágakő. Piros drágakő, mely olajos zajokkal mozog.

Nekikoccan cipőmnek a táj. Mondhatni rálépek a panorámára. Vagy még inkább: betaposom a kilátást. Te meg benne állsz a tájban nem messze tőlem barnás ruháidban, mert szereted a harmóniát. Ugyanúgy, mint a keleti vallásokat. Azt mondd, hogy a keleti vallásoktól csend lesz odabent az emberben, ha jól csinálja, meg, ha fogékony az ilyesmire. Ezért is örültél az ötletemnek, hogy gyerünk ide ki a város szélére, csönd is van, meg természet is, de még hallani a város moráját, mindenesetre itt jobban lehet Buddházni, mint egy nyilvános vécében. Tehát előttem állsz, mondasz valamit, hogy pont erre volt szükséged a hétköznapi zörgése közepett, ami olyasmi, mint mikor a polcra leverik a szerszámosládát. Csak folyamatos. A táj méreteiben egészen jó szabású, színeiben kissé szomorú. Barnás mélyzöld és több feketés árnyalat. A levegőben felhők csúsznak el, kitudja hová... Egyik felhő nevető, kissé morbid arc. Rajtunk nevet. Vagy a hasát csiklandozó város-zörejek készítetik öklendező röhögésre. A kopott földút öregesen kúszik be az apró falvak közé. A völgy alján, tehát ezen a mega-dekoltázson apró, piros vonat mászik. Három kocsiban utazik a négy fő utazóközönség. A kalauz alszik, a szerelvény vezetője rádiót hallgat, és arra gondol, leányának legújabb udvarlója megfelel-e vajon atyai elvárásainak. Persze azzal az eshetőséggel is számol, hogy nem felel meg, erre az esetre is tervet készít. Hogy hogyan mondja meg a srácnak finoman a következményeit annak, ha egy ujjal is a lányához mer érn, különös tekintettel a baleseti sebészet nyújtotta szolgáltatások lehetőségeire. Ez persze minket nem igazán érint. Te itt állsz előttem, a táj jól sikerült részleteit magyarázod cigarettázva. Mint valami híradós. A piros vonatról és az atyai elvárásoktól, azok sebészeti eredményeiről nem sokat sejtesz. Ahogy én sem, bár egyiket sem tudom kizárni. Mert a világ gyakran meglepő, olykor kiszámítható, néha atyai elvárásokban és sebészeti eredményekben gazdag. Egészen olyan, mint egy kereskedelmi híradós. Te meg, mintegy bemondóként élsz most meg a világból. Ahogyan a tájat magyarázod, a csendet és a halott fák szagát. Mint egy kereskedelmi híradós, akinek a vasárnapi ebéd fedezete most sem lesz másból, mint terroristákból, meglepő gyilkosságokból, tudományos, de tulajdonképpen egészen felesleges felfedezésből, továbbá kétfejű lóból és gázáremelésből.

Három raklap szivattyú

A harangzúgás úgy úszik az esti ködben, mint egy nehéz hajó. A kongás fémteste lassan halad a sűrű levegőben, mely közönnyel fogadja magába. Ez a kövér köd valami nyálkás, latyakos anyaggal teszi zsírossá a tárgyakat és a faluszéli földeket, melyek most inkább hasonlítanak valami szövetszerűre, mint földre. A faluszéli földúton egy alak halad nehéz járással, mintha nehezen fogadná be a köd, úgy kell erőlködni, hogy haladjon. A szántásban fekete madarak keresnek valamit csőreikkel, hangjuk, mint a halálé, száraz és érdes, szinte felkaparja az ember lelkiismeretét. A hang mély benyomással van Bélára is, aki következőképpen nagyot köp maga mellé. A tömött ködben hamar eltűnik a nyúlós ballisztika. A madarak sem látják a dolgot, csak sejtik, hogy valami szokatlan történik, egy pillanatra elhallgatnak, mikor meghallják a hangot, ami olyan, mikor kinyitnak egy légszelepet, amit aztán rögtön el is zárnak. Ezt persze nem a fekete madarak gondolják, mivel nem hallottak még levegőszelepet, maximum traktor-pufogást meg puskadörrenéseket, amiket aztán kutyaugatás követ. A szeleptéma Béla eszméletében gyullad ki, illetve szisszen fel. Ahogy hazafelé megy a faluszéli földúton, félhangosan kezd visszaemlékezésbe, hogy bezzeg mikor a szivattyúgyárban dolgozott, még a ködök is másfélék voltak hazafelé, mikor a kocsmában megivott néhány kevertet. A károgás is negédes volt...hajh...a konyhában már ilyenkor várta az asszony, néha hangosan, néha csak halkán sírdogálva. Béla a síró asszonyt általában megvigasztalta, hogy többé sose, ha az asszony hangoskodott, akkor meg elverte és azt ordította, hogy mit ugatsz ebbe bele. Az asszony kihalt a házból, nem bírta könnyekkel és fájdalomcsillapítókkal. Egy ködös hajnalon, mint amilyen ez is, fogta magát és kiugrott a pékség Roburja elé. A pékség sofőrje az eset óta, ha izgatott lesz valamitől, erősen rángatja bal szemhéját. Anya hiányában persze a gyerekeket elvitte a gyámügy, berakták valami intézetbe őket a közeli városba. Így egyedül maradt Béla az üres házban, a szegényes baromfikészlettel: öt tyúk, néhány kacska. Van még kutya, egy-két macska, utóbbiak száma gyakran változik, ami Bélától függ, van mikor éjszaka, ha kimegy a hátsó deszkavécére, dühében és ijedtségében felrúgja a fára a cicák valamelyikét, ha az lábközelben van. Az asszonyra gondol most, akivel a szivattyúgyárban jött össze, a vékony, beteges nő az üzemi konyhán dolgozott. Béla lakatosként. A nőt mindig levette lábáról a bányásztermetű Béla különös iróniája, amivel a világhoz áll. Egyszer az üzem kultúrházának gondnoka majdnem rábeszélte, hogy írhatna valami könyvet már. Amiben benne lenne, hogy például Béla, mikor nagyobb kedvében van, az emberiség önmagától való megmenekülését egy olyan esethez hasonlítja, melyben van egy leselejtezett villamos, egy vödör malter és némi munkásőr-bölcsesség. Ezt egyszer Béla kezdte mesélni a gondnoknak, mikor az igazgatósági épületben voltak valami fegyelmi ügyben. Mielőtt egészében kifejthette volna a teóriát, behívták őket az igazgató elvtárshoz, hogy beszámoljanak arról, miként lopták ki a három raklapnyi szivattyút a kettős kapun. Béla az eset után leitta magát, többször elesett hazafelé a nehéz ködben, a madarak nem látszottak, de érezni lehetett a nedves tollak szagát nem messze az út szélétől. Az asszony a konyha beteges fényében ült és halkán sírdogált. A gyerekek az ágyban feküdtek már, de még nem aludtak el. Inkább úgy tettek mintha, mivel tudták jól, apjuk bármelyik percben megjöhet, dohányszagúan és csapzott hajjal, és valószínűleg egyetlen szavakat fog hangosan anyjukhoz vágni hosszú perceken keresztül, talán a fogason lógó nadrágszíj is előkerül. Másnap hajnalban az asszonyt az odasiető körzeti orvos húzta ki a pékség Roburja alól. A gyerekek egymáshoz bújtak a teherutó mellett és halk vinnyogásba kezdtek. Az a halk vinnyogás jutott most Béla eszébe továbbá a leselejtezett villamos és a vödör malter. Hangosan sír, mikor becsukja a deszkakaput maga mögött. Közben a ködből harang szól, nem messze van a templom. Odakint a földeken az özek a tompa kondulásokra megállnak egy pillanatra, majd elindulnak, lassan belevesznek a félhomályba. Reggel a körzeti orvos találja meg, holtan.

HÍREK

57 éves korában elhunyt Nagy Gáspár

“Emlékezni, látni, megnevezni és sohasem félni – költői szerepvállalásának vezérlő elveihez mindvégig hűséges maradt” – fogalmazott nekrológiájában a rádió, amelynek kulturális szerkesztőségét 2004 óta a költő vezette.

A katolikus médium vezetői kiemelték, hogy Nagy Gáspár példamutató személyes bátorsággal akkor vállalta 1956 eszmei örökségét, amikor a bűnösök megnevezése tilalmas beszédnek minősült.

Nagy Gáspár 1949. május 4-én, Bérbaltaváron született. A Szombathelyi Tanárképző Főiskolán végzett népművelés-könyvtár szakon, majd esztétikát tanult. Versei 1968-ban jelentek meg először. Pályája kezdetén népművelő és könyvtáros, majd a Móra Kiadó szerkesztője volt, 1989-ben a Hitel szerkesztője lett. Az Írószövetségben 1981-től választmányi tagként, 1989-től elnökségi tagként tevékenykedett. 1989-90-ben az MDF választmányi tagja volt. A leginkább a közép-kelet-európai helyzet, a magyarság sorsa foglalkoztatta.

A fiú naplójából című, 1956-ot idéző verse miatt a Tiszatáj folyóiratot 1986-ban betiltják. Szabadrabok című, 1999-ben megjelent gyűjteményes kötete tartalmazza mindazon verseket, amelyeket korábban a cenzorok miatt ki kellett hagynia köteteiből.

Díjai: Radnóti-díj (1977), József Attila-díj (1990), Nagy Imre-émlékplakett (1993), Kölcsey-díj (1994), Balassi Bálint-émlékkard (1999), Kossuth-díj (2000), Magyar Örökség-díj (2006).

Főbb kötetei: Koronatûz, Földi pörök, Múlik a jövőnk, Szabadrabok és a Közelebb az életemhez.

Elhunyt Beke György

1947-1948 között a sepsiszentgyörgyi *Népi Egység*nek, 1974-ig a Romániai *Magyar Szónak* volt munkatársa. 1974 és 1987 között Kolozsvárott *A Hét* főmunkatársa volt, 1994-től a *Magyar Élet* főszerkesztőjeként dolgozott, 1995 és 2000 között a *Nyelvünk és Kultúránk* felelős szerkesztője volt.

Az író kétszer kapta meg a Romániai Írószövetség díját 1970-ben és 1978-ban. 1996-ban Jósika Miklós-díjjal, 1997-ben Nagy Lajos-díjjal és Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjjal tüntették ki. 1999-ben vehette át a József Attila-díjat, 2001-ben Tánicsics Mihály díjban

és Tekintet-díjban részesült.
Beke Györgynek számos regénye, interjúja, riportja jelent meg. Első elbeszélése 1949-ben jelent meg az *Akasztott ember kötele* címmel, utolsó regénye 2002-ben jelent meg, címe *Csángó történet*.

Elhunyt G. Ferenczy Hanna

A *Kalaka* nevű internetes folyóirat, az *Irodalmi Rádió* és más művészeti csoportok állandó és megbecsült szerzője volt a költő-festő nő. Friss kötete megtalálható a *MEK*-en is.

Mindhárom most elhunyt embertársunk hiányozni fog nekünk, ittmaradtaknak!

Isten nyugosztalja Öket!

Eltemették

Január 10-én **Lázár Ervint**

Január 16-án **Nagy Gáspárt**

Január 23-án **Határ Győzöt**

Január 22. a Kultúra Napja

Országsszerte megemlékezések, ünnepségek tisztelegtek a *Himnusz* születésnapjaként számon tartott napra, így Rétság városa is színvonalas műsorral emlékezett. A beszámolót a www.retsag.net oldalon olvashatják.

Spangár pályázat

Idén is sok pályamű érkezett a Spangár András Irodalmi Kör által kiírt pályázatra. Az elbírálás után a díjazottak, érintettek értesítve lesznek. A pályaművekből tervezett, a Kör 4. antológiája a Költészet Napjára jelenik meg.

A Börzsönyi Helikonról

Lapunk eddigi számait január 19-től csak és kizárólag a www.retsag.net oldalon találják meg eztán. Erről ne felejtsek el tájékoztatni ismerőseiket, barátait, rokonaikat, minden BH olvasót!

*(Első három hírünk a
www.litera.hu és a www.kalaka.com
oldalról származik. A Szerk.)*

E havi számunk szerzői:

Adame Károly (Balassagyarmat, 1975)
Érsekvadkert, tanár

Cegléd József (Bácsalmás, 1954) Nagyoroszi,
közalkalmazott, író

Egry Artúr (Budapest, 1953) Budapest, mérnök,
tanár

Fetykó Judit (Sátoraljaújhely, 1956) Budapest,
közalkalmazott, író

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945) Diósjenő,
református lelkész, költő

H. Túri Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő

Jávorka Ágnes (Pécs, 1967) Pécs, költő,
szellemi szabadfoglalkozású

Karaffa Gyula (Nyíregyháza, 1964) Nagyoroszi,
ny. közalkalmazott, vállalkozó

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

Móritz Mátyás (Budapest, 1981) Budapest,
internetes újságíró

Szávai Attila (Vác, 1978) Rétság, író, újságíró

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Szunyogh Pál (Balassagyarmat, 1963) Tereske,
nyomdász, költő

Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő,
helytörténész, művelődési ház igazgató

Impresszum:

Tördelés/irodalom:
Karaffa Gyula

Helytörténet/fotó:
Végh József mkl.

Grafika/képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
0630-383-5385

Email cím:

karaffagy@freemail.hu

hgev@freemail.hu

**Kiadja a rétsági Művelődési Központ
és Könyvtár**

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**

Textúrák (fotó)